

MACEDONSKI

GAZETA LITERARĂ

Proletari din toate țările, uniți-vă!

pagina 3:
G. R. CHIROVICI
ONCO 3351 (reportaj)

pagina 6:
interviu cu
ALAIN BOSQUET

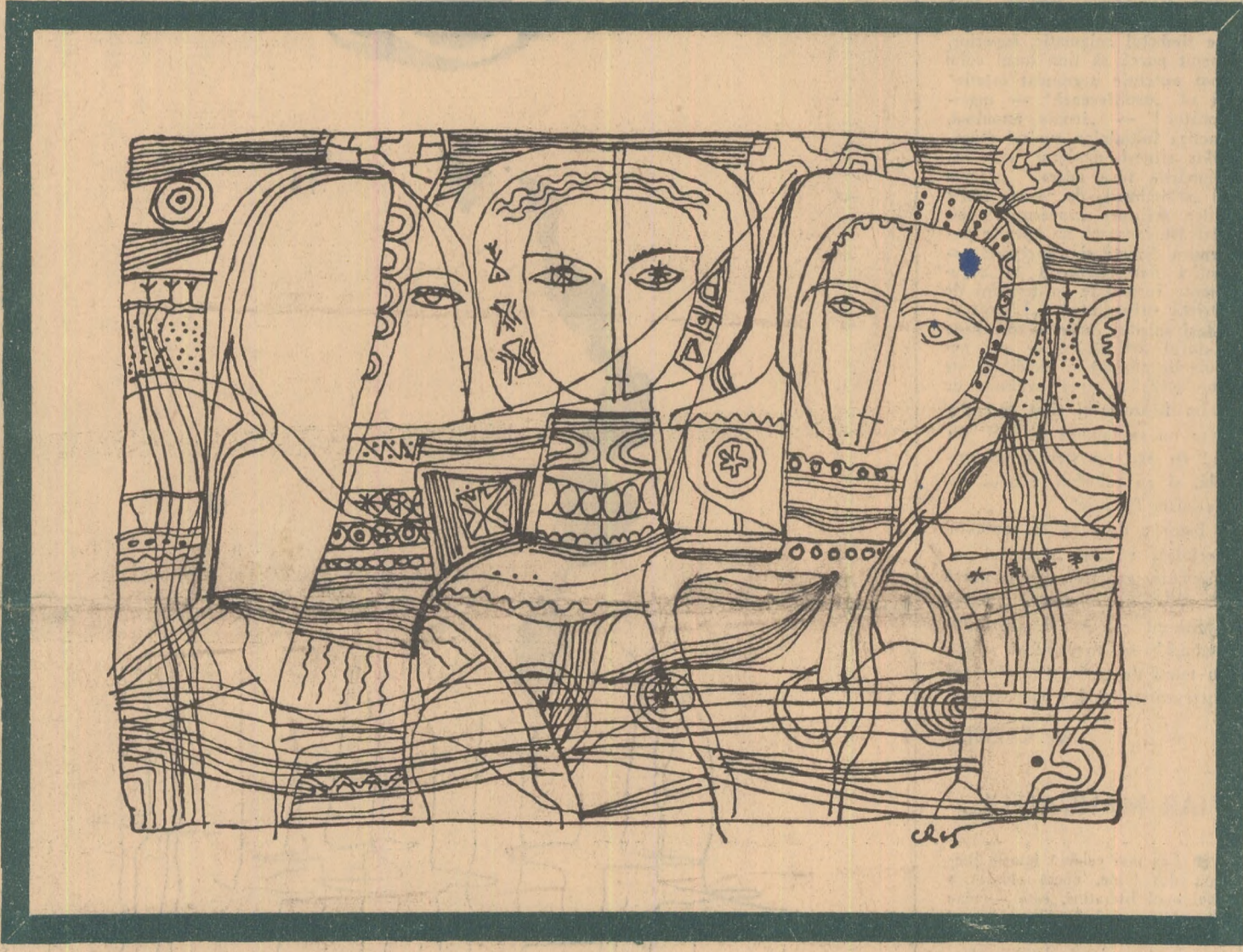
Anul XIII Nr. 46 (679) Joi 11 noiembrie 1965

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

8 pagini 1 leu

CEZAR BALTAG IMNUL PATRIEI

In marmura cuvintelor noastre există un miez incandescent a cărui dogoară nu cunoaște margini și care ne topește voințele într-o unică ardere. El poate fi sculptat numai cu bătuile inimii. El poate fi scris numai cu freacă înalt al arterelor. El se magnetizează de dragostea a douăzeci de milioane de oameni și frunțile noastre turnate într-un singur bloc de conștiință și energie îl gîndesc în toată complexitatea sa, în toată mulțimea determinărilor sale. El este simbul de foc al cărui ipostazieri luminoase dau relief și concretețe realului, el este însuși sufletul cuvintelor, soarele și viața lor strălucitoare, cristalul cu un cosmos de muchii și suprafețe în care se reflectă tot ce este al țării: trecutul ei și prezentul, voievozii ei și stelele, cîntecele ei și dealurile, drumurile ei și uzinele, inimile părinților și părinților părinților noștri, inimile noastre și ale urmașilor noștri viitori. În prizma cu miliarde de unghiuri, forme și voci a prezentului, izritată de trecerile succesive ale zilelor și nopților dundărene, rotită de stelele care se aprind deasupra Carpaților, străbătută de valurile unor râuri dragi pe malurile cărora am copilărit și ne trăim destinul, Istoria a aprins cel mai puternic astru pe care l-a visat acest pămînt românesc: farul cu bătaie milenară al conștiințelor. În sfera sa de lumină gravitează spațiul dens al conștiinței noastre istorice. Trăim în însuși sensul nostru de a fi, în însuși menirea noastră de a fi, în însuși demnitatea noastră de a fi, în demnitatea noastră de a fi eroică, plină de o măreție dovedită mereu de-a lungul altor veacuri de lupte și zbucium. În miezul cuvintelor acestui pămînt ard obrazele lui Airca și Ștefan, în vocalele lor se oglindesc veche suferință și neîmpliniri vindecate, chipul Bălcescului răsare în fiecare slovă frumoașă. În simboluri se aprind fețele greviștilor de la Lupeni, metaforele se umplu de larma sirenelor de la Grivița. Ard în cuvintele țării pupilele iluminate de glorie și încredere ale comuniștilor în insurjecție, silabele se umplu de lava revoluției socialiste. Totul se structurează în noi și în afara noastră. România este sens și fruct al împlinirilor visate, auzul ei se umple de ecoul șantierelor, apele ei devin

FETE CU PODOABE
Desen de RADOVAN CIPRIAN

DUMITRU MICU JURNAL O PUBLICAȚIE: „ÎNDREPTAR“

În planul de perspectivă al unei edituri este înscrisă, mi se pare, o culegere cuprinzînd articolele-program ale principalelor publicații românești. Utilitatea unei asemenea lucrări nu are nevoie de demonstrație. Nu puține articole-program au fost punctul de plecare al unor direcții de gîndire estetică și social-culturală, al unor curente, și, avîndu-le strînse la un loc, cititorul se poate documenta cu minimă osteneală și fără acea risipă de timp pe care o reclamă cercetările de bibliotecă. Însă, firește, în proiectata culegere nu vor putea fi incluse decît programele acelor reviste care au marcat un moment în istoria literară, care au influențat cursul dezvoltării culturii. Inevitabil vor rămîne pe dinafară zeci, dacă nu sute de publicații. Altminteri s-ar alcătui o bibliotecă! Ei bine, și acestea sînt vrednice și onorabile mai mult decît vrednice de interes. O publicație cit de mică e un document sufletesc, expresia unei stări de spirit, a unor aspirații și pulsul unei epoci nu poate fi cunoscut cu adevărat numai prin cercetarea periodicelor, de mare ecou. Nu mai vorbesc de surprizele pe care ni le rezervă, adesea, paruzgera unei ofiții de umile colecții. Iată, pentru exemplificare, o revistă apărută în ianuar (cum scrie pe coperta primului număr) 1930. Se cheamă *Îndreptar* și a fost scoasă de I. M. Rașcu. Gruparea publicată, anunțată, dintru început, era formată din Mia Frollo, Virgil Huzum, C. Nasly, Eugeniu Speranția, D. N. Teodorescu, cărora li se adaugă, de la nr. 4, N. Stănescu, iar de la nr. 6 Alexandru Colorian. Printre colaboratorii ei găsim pe G. Bacovia, Agatha Grigorescu-Bacovia, Emil Isac, Mihail Cruceanu, Eugen Iehelleanu. O recenzie la *Etudes italiennes* de Alfred Mortier (nr. 8) este semnată de G. C. Acest G. C. — aflăm din tabla de materii — din numărul al 12-lea este G. Calinescu. Ați observat, desigur, că majoritatea numelor citate sînt ale unor foști colaboratori ai *Vieții noi*. Revista lui Densusianu (cărca va trebui să se consacre o monografie) își încetase apariția în 1925. *Îndreptar* a luat ființă tocmai din voința de a continua dacă nu programul, în orice caz îndrumarea spirituală principală a publicației de înaltă tinută, dispărute. Acest lucru îl spune lămurit I. M. Rașcu, într-un lung articol din numărul al doisprezecelea și, din păcate, ultimul.

În spiritul *Vieții noi*, revista *Îndreptar* se voia exponentă a unei conștiințe intelectuale elevate, limpeză, receptivă. Tinîndu-se departe de luptele literare, refuzînd să se angajeze în polemici, publicația și-a propus să fie un „îndreptar” pentru cititori. Fără pretenții de a da directive creației, ea năzuia doar să medieze contactul cititorilor cu literatura de calitate, să-i introducă în problematica marilor opere și în genere a culturii. Sumarul cuprinde, în consecință, studii și eseuri precum *Metafizica interesului estetic*, *Epica în palama li-erescă* de Eugeniu Speranția, *Ecouri franceze în opera lui Eminescu* de I. M. Rașcu, recenzii substanțiale, obiective. O preocupare perseverentă a revistei este întărirea interesului pentru cultura franceză. La toate numerele colaborează și autori francezi (din păcate, nume obscure: Léon Boquet, Alfred Mortier, Emile Vitta, Aurel), ale căror scrieri sînt tipărite adeseori în original. Alte literaturi nu se bucură, din păcate, de o atenție mai susținută.

(Continuare în pagina 7)

AL. CĂPRARIU AUTUMNALĂ CLUJEANĂ

S i toamna actuală înscamnă pentru orașul Cluj un anotimp al înnoirilor. Ultimii ani au adus pe malurile Someșului, toamne generoase în cer senin și în soare.

Înainte de toate: studenții! Străzile străvechiului burg au primit o nouă infuzie de viață tină și proaspătă. Solemnitatea nostalgică scrisă de zborul păsărilor spre mirificul Sud are o compensație tonică și concretă: din toate colțurile patriei și-au dat întîlnire, aici, tineri și tineri care și-au fixat suprema speranța în studiu. E dreptul și datorul lor. Clujul universitar îi adună pentru ca, făcîndu-i oameni întregi, să-i dăruiască din nou țării. Ieri, în goana mașinii, priveam acest aflus de tinerete, sfînd alături de directorul Întreprinderii de Construcții-montaj (Chimie). Mărturisesc că îmi plac directorii tineri: la ei nu faci anticameră prelungită, lucrează cu zeci de milioane fără a arboriza morga celor ce ar deține soarta lumii într-o singură mină și, cînd pătrunzi în biroul lor, nu le găsești masa invadată de hîrtii mai mult sau mai puțin inutile. Un asemenea director este cel despre care scriu: Nicolae Veza. Ce face un asemenea director? El muncește cu tenacitate și răbdare, cu pricepere și, sub conducerea lui, se zidește întreprinderi ca „Uzina de Alumina” din Oradea, „Combinatul de celuloză și hîrtie” din Dej, sau Combinatul chimico-metalurgic „Gheorghe Gheorghiu-Dej” din Baia-Mare. Un asemenea director — și știu că nu numai la Cluj întîlnești astfel de tipuri umane — are, zilnic, o sumedenie de treburi ce se pretind riguros rezolvate în timp, dar lui îi mai rămîne încă ora cînd să pri-

(Continuare în pagina 7)

TITA CHIPER FOILETON TEXTE ȘI PRETEXTE

L e-am citit pe toate. Cu interes, cu obligație, cu plictisală, cu încăpăținare, cu sasti-sire, cu mare curaj, cu astenie — destul! Șase caiete cu multe poezii în ele: unele pur și simplu, altele inserate în textele brigăzilor artistice de agitație ori ale montajelor literare, unele semnate, altele culese — într-un cuvînt — versuri, catrene, distihuri editate de Casa Centrală a Creației Populare. După două, părțile-mi erau clare dar am continuat dintr-o lăcomie de mediocritate, dintr-o neînfrînată dorință de a ști pînă unde se poate ajunge. Nu cumva să gresesc, totuși, neînțelegînd vreun „specific” (viața e plină de „specifice” pîndind căscate sub pașii pietonului) am răsfoit și „Îndreptarul instructorului brigăzii artistice de agitație”, sprijin teoretic de bază într-un tiraj de 15.000 de exemplare (Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă, Casa Centrală a Creației Populare, 1963). Poate nu chiar „specificul” dar ceva-ceva din el tot mi s-a revelat aflînd că autorii de texte în versuri sau proză care scriu pentru artiștii amatori „trebuie să fie înzestrați și cu oarecari înclinații spre arta cuvîntului, să aibă, altfel spus, talent”. Nimeni nu se naște scriitor format, sintem încurajați mai departe. „Esecurile nu i-au ferit nici pe marii creatori. Tehnica literară se învață. Perseverența e o lege obiectivă a creației. Instructorul însuși (pînă și el! — n.n.) a trecut prin atari experiențe”. (Ne place să credem că o fi scăpat cu bine din toate).

Nuanțate criteriile și, în practică, mai presus de toate adevărate.

„Oarecari” se cer — oarecari ies!

Perseverenți, convinși că tehnica literară se învață, ca bărbierii, pe capul spectatorilor, autorii de texte — unii începători iar alții nu prea, înzestrați, dar mai ales nu, cu „oarecari” și nici măcar — produc, produc, produc.

„Peste tot să vezi matală
Numai perle-ți ies în cale” (citat)

Iese mai întîi o neisprăvită promoție de bătrîni, uncheși șturubatici, moșnegi fără pic de astimpăr, băbății iuți, — o populație senilă neavînd altă treabă decît a zbura dintr-un program într-altul. Jucăuși, sfîtoși, uimiți, fără tînerce de mîinte, ei par să nu fi citit în viața lor un ziar, să nu fi ascultat radio ori să fi privit la televizor, neavînd timp de nimic altceva — „haba călătorește n-are sărbătoare” — ocupați să debiteză stupidități pe scenă: „Zice-un moș pornit pe șagă / către o fată ca o fragă... Și măcar de-ar zice numai unul, dar zic toți, victimele

(Continuare în pagina 7)

TUDOR ARGHEZI

Lacrima

Lacrima e sfîntă, fată,
I-e sufletului dată,
Cînd graiul a-ncetat
Și tăcută, pustnicește,
Numai lacrima vorbește,
Cu oftatul mut și sfînt,
Despărțită de pămînt.

Dar cu seara împreună
Îți urează noapte bună,
Vii tu, lacrimă, din lună?

Toamnă Fotografia: STASEK CORVIN

INTRE SCRITOR SI OPERA

Nu am obiceiul să răspund în presă când opera mea face obiectul unei critici nedrepte și cu atât mai puțin drept. Consider că a suporta reacțiile diverse ale opiniei publice face parte din condițiile pe care scriitorul trebuie să le aibă în vedere în clipa când s-a hotărât să prezinte manuscrisul său cititorilor. Opera sa fiind destinată lecturii, ea poate sărni nu numai admirată, dar și indignată, iar una dintre critici își pot impune înfrângerea prin la formă, să zicem, inacceptabile. Da, dar opera sa mătură obiectiv la îndemna cititorului și el o poate oricând scoate din bibliotecă sau cumpăra din librării și să poată forma o părere dreaptă. Ca insistența într-o critică nedreaptă poate dăuna scriitorului este încă un lucru indiscutabil, dar el poate la rândul său pune mâna pe condei și să răspundă. Condiția o să dispună doar de mijloacele necesare, hirtie de scris, condei și un ziar sau o revistă care să-l găzduiască. Un ziar sau o revistă poate refuza, din motive diverse, să-i publice răspunsul în apărare, dar atunci trebuie să se gândească totdeauna un alt ziar sau revistă care să-l găzduiască lucrul, cu o mână în cap pe care să se specifice că „acest articol de apărare al tovarășului a fost refuzat de revista cutare. De ce?” Și cititorul va fi edificat. Personal cred însă că cititorul se poate edifica și fără apărarea directă a scriitorului a cărui operă e nefericit criticată, mai mult, dacă opera e bună, verdictul nedrept se poate întoarce, firește, după confruntarea cu opera, împotriva criticului. De aceea n-am încercat niciodată și nu voi încerca nici în viitor să-mi apar o carte de critică dreaptă sau nedreaptă, grăbindu-mă adică să tai criticului posibilitatea de a reveni asupra erorii și cititorului pe aceea de a compara el însuși spusele criticului cu adevăratul operă. Fiindcă s-ar putea ca criticul să aibă dreptate, în ciuda convingerilor ferme a scriitorului că a scris o carte bună și doza de răutate sau de exagerare pe care criticul a adăugat-o la adevărul că e vorba de o carte nereușită, nu trebuie să mai impresioneze pe un scriitor, ci să aibă tăria morală să rețină doar ceea ce îl poate fi util — adevărul că a suferit un eșec — și să treacă peste rest. Victoria pe care o va obține el mai târziu cu altă carte va arăta că el, ca scriitor, a ales calea cea mai bună, în timp ce prestigiiu criticului care a profitat de situație și a exagerat sau a deformat peste măsură, va scădea vertiginos. Firește că toate acestea au pe undeva un caracter cam ideal și că în realitate amestecul de adevăr și erori în relațiile dintre un scriitor și criticul său este adesea imprevedibil și că nu o dată se comit erori de ambele părți, care persistă multă vreme. Eu cred însă că datorită scriitorului este să se ferescă de ceea ce îi poate dăuna, să se împace cu ideea că după ce îi apare o carte se pot auzi și fluierături, să încerce cu maximă bună credință să-și dea seama dacă fluierăturile sunt justificate și să se întoarcă la masa de lucru și să scrie o carte mai bună decât cea precedentă.

Am vorbit până aici de critici și de relațiile care pot interveni între scriitor și critic în urma acestor act importante care este publicarea unei lucrări. Cese întâmplă însă în cazul când persoana marionetă a scriitorului, cineva lui profesional și sint nu în joc? Această întrebare mai sint ele oare recomandabile în ceea ce privește alinierea unei critice

de la replică? După părerea mea nu, fiindcă cititorul nu mai are posibilitatea să compare laudele și are deci nevoie de răspunsul celui asupra cărui s-a lansat aprecierea neaferică. Dacă aprecierea e mărunț și meschină, firește că poate și în acest caz trece peste ea, dar dacă e denigratoare se poate simți îndepărtat și nu-l creute pe cel care a înfăcut laude necerșite a respectivelor persoane unui scriitor și a disjungerii și de artă.

E cazul unei caricaturi care a apărut în revista *Lucașafărul* din 30 octombrie. Data apariției foarte recentă o subliniez pentru că vine în urma unor discuții în care se recomandă să se înceteze astfel de practici. Deasupra acestei caricaturi se află numele meu asociat cu o imagine care trebuie să dea de înțeles că așa fi un scriitor avid de bani și că de aceea mi-am refăcut ultimul roman, ca să mai mă pot cu mine aici la CEC. Există scriitori care au dorit în viața lor să aibă mulți bani, Balzac de pildă, care planuia să facă o avere cu cărțile lui. Dostoievski de asemenea a fost obsedat de câștigarea unor mari sume de bani care i-l făceau să se simtă în pericol și să scrie dintr-un timp de aproape zece ani, cărțile neaducându-i sunele dorite. Și așa mai departe... În realitate însă nici un scriitor bun nu scrie pentru bani, chiar dacă are în sine dorința fierbinte să o facă. Acesta dorința el mult poate să înfrângă și poate în clipa când pune mâna pe condei și începe să scrie și să reapară după ce a terminat. Scriitorul care nu uită însă în timp ce scrie această dorință, nu e scriitor adevărat. Cu alte cuvinte opera unui scriitor bun pe lângă valoarea ei, e o măturie și a cinstei lui profesionale, și tocmai așa apare caracterul denigrator al caricaturii în care mă refer și care are în vedere — nu opera mi ca practica la care m-aș da — ca scriitor scriind cărți în scopuri comerciale. E o sugestie cu atât mai nedreaptă cu cât e ultimul dintre lucrurile care mi se pot reproșa ca scriitor profesionist și e foarte intrinsecă că un scriitor care muncește de douăzeci de ani pentru crearea unei literaturi socialiste este silit să pună mâna pe condei și să se apere de asemenea ignominii.

Marin PREDA

„STEAUA” NR. 9

Propunându-și să releve câteva din trăsăturile ce alcătuiesc „profilul spiritual al poporului român”, acad. Athanase Joja, într-un articol dens și riguros argumentat, face (în nr. pe septembrie al revistei *Steaua*) interesante considerații pe marginea acestei importante, dar încă puțin cercetate probleme. Înaintea de a formula concluzii, autorul se oprește asupra a ceea ce numim etnogeneza și desprinde însușirile pe care poporul nostru le moștenește înfructivă de la dact („Geto-dacii erau oameni frumoși și mindri, aprigi apărători ai independenței lor”, „trăiau parase, într-o comuniune strinsă cu natura inconjurătoare, avind sentimentul unui al armoniei omului și impresională natură a teritoriului lor”) și de la romani (care „se distingueau prin patriotismul, prin tenacitatea, prin spiritul lor organizator”, prin însușiri „de campanie și de realism, îmbogățite și înfrumusețate de lumina geniului elienic”) sau pe care, ulterior, aveau să le asimileze în contact cu alte popoare și cu alte culturi (bizantină, franceză, etc.). Notă principală a complexului psihologic propriu poporului român (care îmbină melancolia dolnei, cu umorul zicalilor și cu vivacitatea coregrafică) pare a fi, crede acad. Athanase Joja, „cumințenia sa — cum menle — atașamentul său profund

dar sobru pentru împelzimea minții pentru falime, pentru dreptăta judecării (în sens larg și etic), pentru măsură — menșura, meltrion. Românului nu-i place ceea ce e exces, lipsă de măsură, — hybris. El are o sensibilitate vie, se înfrătește cu natura care în România e, aș spune, la scara umană, diversă, pitorească și armonică, înaltă dar nu zdrobitoare pe individ. Este obstinat și, dacă e cazul, polemic, este pătruns de un patriotism tenace, dar patriotismul său e principal osiul sovinișmului și intoleranței. Numai acest spirit de măsură și toleranță, de simpatie și înțelegere pentru aproapele său de alt neam, numai această capacitate de a sesiza permanenta universală în particular și singular, explică remarcabilă forță de absorbție spirituală a poporului român, care în decursul secolelor, a asimilat pe deplin elementele etnice alogene, care au dorit să se integreze în viziunea românească”. Acad. Joja consideră caracteristică apoi, pentru psihologia românilor, „apollinizarea fondului dionisiac, disciplinarea și inflexiunea patosului violent la exigențele formei și măsurii”. În fond, subliniază d-ș. Joja, ca efect al istoriei sale, al originilor sale, al experienței sale de viață, al vicisitudinilor traversate în geografia unitară și armonioasă a României, care ea însăși invită la măsură, cultura română e de tip apolinic. „Ceea mai de seamă expresii ale gândirii românești, de la cronicari până la Argehezi, stau măturie și, în primul rând poezia epiniciască, culminând cu *Lucașafărul*. Acesta „isi trage seva din ființa poporului român, a cărui notă dominantă, după părerea noastră, este rezonanța Logos-ului, la întretăierea culturii greco-romano-bizantine cu civilizațiile traco-dacică, slavă și allele, în cadrul unei istorii zbucumate petrecută în mijlocul unei naturi plină de varietate, parcă insufletită și meditativă, mărețată și totuși la scara umană”. Conchizind, acad. Joja e de părere că fizionomia morală a poporului român se caracterizează prin următoarele note componente: „preocupările rațiunii, rationalism, (lato sensu); realism, sentiment viu al naturii; melancolia dolnei; umor și vivacitate; sentimentul național adinc; dar sobru, însoțit de un spirit de largă toleranță; putere remarcabilă de absorbție, spirit de măsură și înțelegere concretă a situațiilor; refuzul misticismului”. Evident, problema „profilului spiritual al poporului român” e deosebit de complexă. Rezolvarea ei presupune participarea la discuții a unui însemnat număr de specialiști din toate domeniile vieții noastre spirituale. Articolul acad. Athanase Joja e un excelent punct de plecare.

Remarcabile mi se par, în același număr al *Stelei*, câteva din articolele (studiile) de istorie literară. E vorba (în ordinea sumarului) de meditațional *Prezența lui Alecsandri*, în care Mircea Zăcutu subliniază câteva din trăsăturile esențiale ale creației bardului de la Mircești și locul acestuia în dezvoltarea literaturii noastre, esul lui Szemler Ferenc (Tălmăcind pe Alecsandri) și cel al lui V. Fanache (Teatrul lui Alecsandri în Transilvania). Substanțialul studiu monografic închinat de V. Felea lui Pompiliu Constantin și Contribuțiile documentale la tratatul de „Istoria literaturii române” ale lui Alexandru Dulu (Originalul „Pildelor filozofice”), Ideile dantești din „Floarea darurilor”; Addison și Tichindeal; Shelley despre evenimentele de la 1821. Binevenită e și nota prin care Mircea Popa arată că Octavian Goga nu a debutat în paginile *Revistei Ilustrate* „din Gherla” de vreme ce în realitate, publicarea a apărut la Releag Șoimșu) și la Tribuna sibiană în nr. 275 din 12/24 decembrie 1887, cu poezia Atunci și acum, is-

căliă Tavi. Dintre articolele de critică literară semnalăm cronica dedicată de Adrian Marino cărții lui Dumitru Micu *Opera lui Tudor Argehezi*, la obiect și cu pertinente observații analitice.

Nu același lucru l-am putea spune despre celelalte materiale de critică literară, în special despre recenzii. Cărțile discutate nu sint toate lipsite de cusururi, nu reprezintă numai edificat monumente ale culturii noastre. Recenziile însă (unii dintre ei aliați nu chiar în perioada debutului) le privesc ca pe veritabile capodopere ale genului respectiv, neînțelegându-și, cu excepția lui Nae Antonescu, nici un fel (sau aproape nici un fel) de observație critică. Așa cum nu-și îngăduie nici Leon Baconschi în cronica închinată volumului *Dialoguri* despre poezie de Victor Folea, volum față de care unii comentarii și-au exprimat serioase rezerve. Era, care raliu dacă cronica *Stelei* lui în dezbaterile aceste rezerve? Fără îndoială că nu. Printre cei aliați în câștig ar fi fost, desigur, și Felea însuși. Cum în câștig ar fi fost și ceilalți scriitori recenzanți, dacă V. Stefan, V. Fanache, Dumitru Andrașon și Corneliu Cerchez ar fi preferat tonului de circumstanță, binevoitor sau elogios, spiritul critic.

Aurel MARTIN

INVITAȚIE LA DIALOG

Binevenit, curajos, convinsător — articolul *Invitație la dialog* semnat de Ion Oarcășu în numărul din 4 noiembrie al *Tribunei*. Constatând pe bună dreptate că în ultima vreme critica noastră evită cu precauție angajarea oricărui dialog deschis și de amploare, preferind fie aluzia ironică, fără adresă exactă, vorba în doi peri, fie zămbet enigmatic, superior, menit parcă să țină locul celui mai puternic argument estetic și „profierzător” — „ironia anonimă, tactica infimalelor, surusul diversilor sfincși moderni sau indignării fără adresă” precum și „schimbările de „amabilități” între scriitorii cunoscuți”, Ion Oarcășu lansează un apel la polemica directă și principială ascuțită dar rezumată la argumente formulate în termeni de strictă urbanitate. „Literatura ca și spiritul critic — conchide autorul articolului — are nevoie de analiză și luciditate, de înțelegere și gust evoluat, de calm filozofic și simț receptiv, care nu se împacă în nici un fel cu agitația sterilă, senzorială, și cu răbufnirile unui negativism frenetic”.

Bizar e doar că în contextul aceluiași număr „zîmbetul enigmatic, superior, menit parcă să țină locul celui mai puternic argument estetic” și „ironia anonimă” se învecinează voios cu tonul de „calm filozofic” al intervenției lui Ion Oarcășu.

V. CRISTEA

IAR MANUALELE...

Cea mai celebră istorie literară din lume, operă clasică a unei mari literaturi, este — cine ar putea crede? — un manual de liceu. Autorul, Francesco De Sanctis, între 1869—1871 a alcătuit (cu intenția modestă de a face un simplu manual pentru licee), *La storia della Letteratura italiana* (apărută la Neapole între 1870—1872). Gîndurile acestea îmi revin, obsedant, ori de câte ori citesc discuții despre manualele școlare și ori de câte ori mă las luat de ritmul pasionat, sufletul patriotic înegalabil ce răzbate din această carte. Da... un manual de școală. Îmi amintesc de asemenea cum, în clasa a IX-a

am avut imensa revelație a capodoperei similare a literaturii noastre — cum, înprumutată pe trei zile de la profesora mea de română, Emilia Milicescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* mi-a luminat nopțile, folosite la limită spre a putea depura în timpul acordat, cât mai multe pagini. Nici unul din cei care au făcut, la aceeași vîrstă, experiența similiară, n-au putut uita. Și niciunul n-a găsit-o inaccessibilă. Există însă o categorie de oameni care cred că nu pot fi înțeleși de copii decît stîlcind și vorbirea spre a se „acoberi” astfel pînă la nivelul lor. Există manuale care procedează la fel, fie din considerente didactice, fie, mai grav, din neptina de a se ridica mai sus. Împotriva acestui gen de manuale, nu direct, dar în cursul unei discuții cu un orizont mai larg, *Gazeta literară* s-a pronunțat recent (*Actualitatea clasicilor*, nr. 42 din 14 oct. 1965). Se iată, victimele și-au găsit repede apărătorii în tovarășul Al. Bojin care avertizează că asemenea discuții (cel puțin la Matei Ghălescu) nici nu era discuție: era constatarea, brutală poate, a unui om obligat profesional să citească tezele candidaților la examenul de admitere în facultate) nu ca efect discreditarea manualelor în ochii părinților și al elevilor (vezi *Clasicii și manualele școlare*, în *Contemporanul* nr. 43/1965). Dînsul propune un alt gen de discuții, care să privească „selecția scriitorilor care ar trebui studiați în liceu, grupajii pe epoci, cu operele mai reprezentative” sau chestiuni de perioadă. Dar problema nu era att

ce să cuprindă manualele, ci cum să fie predați clasicii în școală, astfel înțeles, după ce ieșe din liceu, un tînr să mai aibă chef să-i citească. Problema nu este de azi și nici de ieri. Este foarte veche: Și în trecut manualele care aveau darul de a „prinde” pe tineri pentru lectură, de a le trezi curiozitatea pentru marile personalități ale culturii noastre erau rare. Dar de ce și nu privim adevărul în față? De ce să discutăm chestiuni de program — desi, în treacăt fie zis, și acestea sint unori foarte importante cu o vom arăta cu alta ocazie — și să condamnăm la pînă o niste critici și nu permit să-și spună în public părerea?

Dan ZAMFIRESCU

„SECOLUL 20”

Se impun în Secolul 20, nr. 9/1965: *Antologia lirică franceză* și *Sandviciuri cu diamante* (un „roman”, cum îl numește traducătoarea) de Truman Capote. Ov. S. Grohărniceanu, cel care selectează și prezintă *Antologia* subliniază, că „orică antologie este fatal subiectivă”. În felul acesta, trebuind să ne afirmăm acordul sau dezacordul cu privire la autorii antologiștilor sau la alegerea textelor atunci cînd este vorba de fiecare dintre ei, nu sîntem în situația să emitem judecăți ci în aceea de a propune o altă subiectivitate. Ceea

ce, să recunoaștem, nu este chiar un act critic. Renunțăm deci, rămînd doar să subliniem calitatea excepțională a traducerilor din Claudel, Max Jacob, Breton, Desnos, Tzara, Saint-John Perse, Prévert, Queneau. Că noi i-am fi acordat mai mult spațiu lui Saint-John Perse și mai puțin lui Queneau, că din Desnos am fi ales *Ultimul poem...* — toate acestea sint de acum altceva.

Romanul lui Truman Capote este deosebit de semnificativ pentru stadiul actual al tinerei proze americane. Simțim în aceste pagini fiorul greu de definit care, la noi, în Europa, îi unifică pe Kerouac, Updike, Salinger, Capote (altfel, foarte dens și bogat). Esul Georgetei Horodinic Mitul adolescenței propune câteva motive de meditație pe tema inadaptabilității. Prozaorul sovietic Axionov este prezent cu schița Rubodeni. Este însoțită de articolul *Un prozator modern de Tamara Gane* Studiu, judicios întocmit, nu-i putem reproșa nimic în afară de titlu.

Pagini vibrante despre artistul popular Picu Pătruț din Săliște semnează Vasile Drăguț.

G.-R. C.

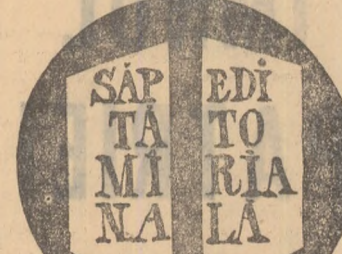
Pagini maramureșene

Culegera literară intitulată *Pagini maramureșene*, editată de către Casa regională a creației populare din Baia Mare, se înscrie ca o realizare merituoasă la nivelul regiunii, pe linia proiectului *Ediția Regională* care își aduce contribuția în paginile *Colegierii* (tipărită în condiții deosebit de bune, în colaborare cu colaboratori ai paginii literare a ziarului regional) *Pagine maramureșene*. Într-o bună zi, în zilele de vineri, 10 oct. 1965, în *Ediția Regională* s-a publicat versiunea (Stea) M. Olos, apreciată și de profesorul Tudor Rîpa, folclorist merituos, Irina Talpos, publicată și de revista bucuresteană *Lucașafărul*, V. Vetruciu, și alții care întonează cîntecul închinat bucuriei vîștii noi, dragostei de muncă, precum și entuziasmulu tinereții creatoare.

Am reținut îndobesci versurile *Între Tălpog din poezia în fiecare seară*. Poeta știe utiliza metafora îndobescă dar și expresia simplă: „În fiecare seară luna / își dă înțitire cu sîielele / în vîștul lumii, / în fața puzderii, / apoi luce în spe / și culegă nufăr lumii / în fiecare seară / visul începe înainte de culcare, / rămîne toată seara cu mine. / Poate dacă n-aș fi cu visul / n-aș răfăci pe punțile albi / Pentru că nufărul s-albi / Cum e rîul-că mă urcă / în alți lumii. / Menționăm și poezia *Oare de ce ?* a lui V. R. Ghencăanu, în care rolul literar al încredințării în dragoste este sugestiv redat. De asemenea încă o poezie *De dragoste a aceluși*: „Eu totdeauna îmi rostesc gîndurile / cu voce tare. / Tu vorbești pe șoptite, / de parcă ț-ar fi teamă / și nu ai nici somnul pe lună / și ai păsărilor, / iar cînd copaci / se apleacă către linștea / a o bănuțică / mă cuprind: / o copaci iubesc”.

Partea de proză este mai slab reprezentată în această ediție. În fiecare seară, poezia este prezentată în proză, evocativ, în compoziția *Fata apelor*. Unul din cei mai talentați, mai ales în ceea ce privește conducerea acțiunii, dovedește și Pop. Tătaru, în *Sinistra* compoziție interesantă mai mult sub raportul etnografic.

Nae ANTONESCU

POEZIE

— AL. MACEDONSKI: Poezie și proză, antologie, editată și prefațată de Mircea Zăcutu, Editura tineretului (colecția „Biblioteca școlară”).

— ION ALEXANDRU: *Viața deocamdată*, Editura tineretului.

PROZA

— CEZAR PETRESCU: *Intonecarea*, 2 volume, Editura pentru literatură. (colecția „Biblioteca pentru toți”).

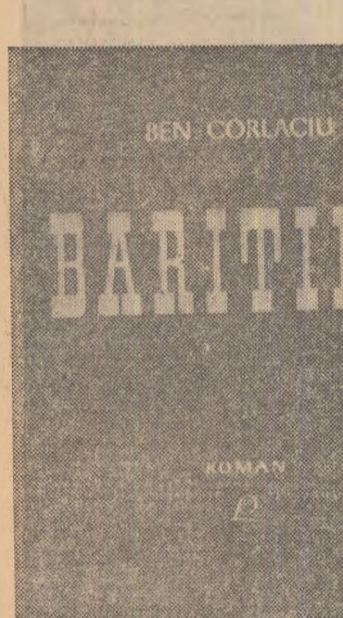
— HENRIETTE YVONNE STAH: *Fratele meu omul*, roman, Editura pentru literatură.

— COSTACHE ANTON: *Linștea*, roman, Editura pentru literatură.

— TOBIAS SMOLLET: *Roderick Random*, traducere de Gh. Bogdan, cu o prefață de Dan Grigorescu, Editura pentru literatură (colecția „Clasicii literaturii universale”).

— JOHANN PETER ECKERMANN: *Conversations de Goethe în anul 1830*, traducere de Lazăr Iliescu, prezentare de Al. Dima, Editura pentru literatură universală.

Ben. Corlaci: „baritina”

Sezonul literar de toamnă al acestui an s-a deschis genului tragic, fiind marcat de apariția scrierii române de mult timp anuntate. Printre ele se numără și cartea lui Ben. Corlaci, intitulată *Baritina*. Cuvîntul, cu rezonanțe grave, ușor bizare, trimînd la o tulburătoare onomastică feminină și evocînd siluete grațioase, învaluite în văluri de mister denumite în realitate un mîneru prețios întrebunțat mai ales în industria extractivă și oferă o idee sigură despre tema volumului și locul de desfășurare a acțiunii. Intr-adevăr, romanul lui Ben. Corlaci este istoria unui șantier de explorare a baritinei, înființat în 1951 în apropierea satului dobrogean Șicla, prin strădaniile inginerului geolog Dumitru Bazaca. La sugestia savantului Eugen Puntea, fostul său profesor, Bazaca inițiază curajos, singur la început și înarmat doar cu un simplu ciocan de geolog, prospectarea unui anumit perimetru de teren, bînuit a conține rezerve importante de baritina. Autorul relatează momente mai importante din viața șantierului, de la prima lovitură de ciocan aplicată pe rocă, de Bazaca, pînă la descoperirea filonului de minereu ascuns; ostilitatea (fărmolii) față de insul singuratecă cultiva

Ceea ce se observă mai întîi la Ben. Corlaci — înainte chiar de a citi prima pagină a volumului — fie numai și din frumoasa dedicație ce transcrie un scurt pasaj din roman, este o anumită înclinare spre evocarea stărilor de reverie, a clipeilor de vrajă, tendința de a proiecta unori gestul obișnuit pe un ecran imens. Acestor predispoziții li se adaugă o receptivitate ascuțită îndreptată spre tot ceea ce este în natură nestatornic, incert, volatil, efemer, insesizabil: vînturile, mișcările subtile, nuanțele luminii. Acestea din urmă mai ales desăfoară pe boltă o somptuoasă paradă de culori. Sub umbrela de soare multicoloră a cerului își întretaie însă drumurile personaje în general cunoscute, schematice. Explicația acestui fapt nu mi se pare greu de găsit. Șantierul și tipologiile sale sînt necunoscute autorului — nu în sensul documentării pe teren — ci în acela, singular care interesează în cazul unui scriitor, al intuițiilor artistice de adîncime, al sesizării elementelor imponderabile evocînd prin combinații specifice culoarea particulară a unui mediu, al efortului de investigație împins pînă în punctul de maximă intensitate în care se autodește brusc în actul de re-creație, punct de transformare a energiilor (cognitivă-creatoare). Rezultatul nu putea fi în acest caz prea feroce. Astfel, din numeroase pagini ale romanului ne întîmpină dialoguri ce nu-și găsesc accentul firesc, prolix, și în ultimă instanță inutile, căci nu aduc vreun profit nici cunoașterii personajelor, nici tempoului narativ, încercări de analiză psihologică desfășurate în registrul disonanțelor acute, reacții surprinzătoare, nemotivate, cazuri de conștiință declanșate de un scrupul rîzibil, arhaice clișee literare, cam de pe vremea cînd se petrece acțiunea cărții, nepotriviri între prezența personajului (de către scriitor) și comportamentul lui, transformări morale rapide și totale, fapte neverosimile sau neconvingătoare. (Poate că aici e locul unei scurte precizări. Judecăm de obicei o narațiune sau un caracter în funcție de rigurozitatea care respectă norma verosimilității. E firesc să se întîmple astfel dar verosimilitatea în sine nu reprezintă prea mult. Totul depinde de puterea de persuasiune a scriitorului și încă în așa măsură încît se poate întîmpla ca într-o povestire mediocră un fapt perfect verosimil să devină cu totul incredibil în vreme ce un lucru incredibil — într-o pagină de proză adevărată — să devină verosimil). Voi da acum câteva exemple. Despre Dumitru Bazaca, un personaj al romanului afirmă că respiră o forță incensurabilă. La drept vorbind această forță nu se prea vede. Cam tot ce face Bazaca în carte s-ar putea reduce la ciocnirile pietrelor și la calcule interminabile. Între aceste gesturi și ipostaze — doar strident și vid. Voind să-l facă mai „complex” autorul îl atrage în cursa unei dileme sentimentale: spre așfîrșitul romanului sintem informați, în treacăt și aproape fără nici o pregătire prealabilă (și doar e vorba de personajul principal al narațiunii) că inginerul s-a căsătorit cu Tamara, o tînră învățătoare de care e iubit dar pe care el nu o iubeste. Începe totuși să se pretinadă că din toamnă cînd o pîlă de cafea face un furtinos cuplu erotic cu Flavia, fiica profesorului Puntea. Neputînd suferi duplicitatea, Bazaca se pregătește voios să-și anunte Tamarei divorțul etc. Tamara care, cu fiecare pagină întoarsă, devine un bătrînel și un șablon desăvîrșit, anticipînd întotdeauna primejdiiile cu un ceas înainte celorlalți și avînd pare-se tainică convingere că nu există probleme rezolvabile atîta timp cît nimene nu le împiedică să aduni colectivul și să „trîntească” o ședință ca lumea, îi oferă într-un rînd lui Bazaca, ca pe un document de mare preț, o scrisoare plină de

banalități primite de la Pamfil, un vechi prieten al său. Bazaca citește, e copleșit, simte chiar cum problemele încep să se clarifice una câte una, are aproape sentimentul unei revelații: de la o depărtare de câteva sute de kilometri Pamfil întrebă cu tonul omului domol, puțin hitru, trecut prin multe, știind multe: „Nu cumva acolo, la voi, e ceva în neregulă?” Ca imediat apoi să pună cu precizie degetul pe rană: „Caută bine, poate în colectivul vostru de acolo s-a făcut ceva”. Trezind pe lingă o sondă defectă, Tamariu se grăbește să-i spună lucrătorului, de teamă ca nu cumva acesta să facă un complex de inferioritate, că și lui i se întîmple nu de mult un accident asemănător. Tamariu rostise însă o minciună. Cazul de conștiință e gata preparat. Făcuse bine că mintise sau nu? Remușcări, subtilități cazuistice pentru ea, la urmă, încercatul sondor să descopere pe cont propriu un mare adevăr: că există și minciuni dragoste (chiar și tonletă unui local public) devine în scurt timp o îndrăgostită sinucedă. Personajele romanului în frunte cu Tănase Grigoriuț se întrec în a-și spune glume, se amuză și se incurajează reciproc prin constatări de felul acesta: „Ai haz”. Posac, rămîne numai cititorul.

Întrepru aici exemple. În cazul romanului *Baritina* lectorului îi trebuie aceeași vîrjute pe care o dovedește la tot pasul eroul cărții: răbdarea. După săptămîni și luni de ample prospectiuni, ca sonde împlintite în diferitele puncte ale perimetrului cercetat, Dumitru Bazaca descoperă zăcămintul visat; după zece de pagini neinteresante cititorul se reconfortează cu fragmente de bună literatură. Relieful calitativ al narațiunii este așadar puternic denivelat, abrușat chiar: alături de pagini anoste, pagini captivante, alături de personaje ce nu reușesc să ne convingă de propria lor existență (de exemplu Grigoriuț), personaje ce impun un profil distinct în cuprinsul a numai cîtorva file (Jamburu), Neizbîtit, în mare parte, pe firul principal al acțiunii, romanul lui Ben. Corlaci se recălibrează intruciva pe firul digresivului sau al acțiunii secundare, ce conduce spre alte medii și spre noi personaje, complexă scîndată unori în dileme și răsfrîntă-n introspecții a intelectualului fin, jocul de forțe psihice deviate al insului burghez, încercînd o farsică adaptare la realitățile socialiste. În astfel de zone sociale și morale scriitorul împlîntă sondele unei investigații mai adînci. Personajele se mișcă, acum, dezinvolt, vorbesc natural, gîndesc interesant (Aloșea, Jamburu, Puntea). Vie, plină de observații ascuțite este scena care ni-l prezintă pe Jamburu dîndu-se drept o foarte importantă persoană de la centru, plimbîndu-se degajat în fața adunării consternate. Foarte dens episodul ce înfățișează frămîntările de conștiință — cu adevărat dramatice de data aceasta — ale profesorului Puntea, pornite din apăsarea pe care l-a însoțit Ifode (una din acele „canali agitate de pulpana revoluției”), minoară la început, tălmăcit, apoi, intens și manifest în cele din urmă. Romanul *Baritina* e așadar inegal, oferînd adeseori, cititorului surprize contrare. Acesta e nevoit nu de puține ori să foreze în rocă stîrbit, nefiind lipsit totuși în cele din urmă de satisfacția de a fi descoperit un autentic filon epic. Închidem cartea lui Ben. Corlaci convingînd de talentul scriitorului dar contrarietăți de semănătează cu care el acceptă clișeul și soluția facilă.

Valeriu CRISTEA

IDEAL ȘI REAL LA AMINTIRI DESPRE

MACEDONSKI

Toate temele fundamentale ale operii lui Alexandru Macedonski — expresie directă a constituției sale morale — în de esență cea mai intimă a romanțismului, retrăit pe dimensiuni proprii, predominant vizionare, satirice, voluntariste și aristice. Macedonski nu adoptă, formal, anume teme, idei și motive, prin simplă înfruntare literară (uneori există și aspect superficial), ci el se întâlnește și descoperă teme, idei și motive romantice pentru că s-a născut cu astfel de aspirații, fiindcă toate corespund unui itinerar spiritual, unor întrebări și răspunsuri adânci ale conștiinței. Ele traduc pe plan literar orientările cele mai profunde ale spiritului poetului, constituit de timpuriu într-un anume fel și care va rămâne egal cu sine însuși, neocurpt, până la capăt. De-a lungul întregii sale opere, Macedonski dezbate cu gravitate câteva „idei” și „probleme”, de o incontestabilă valoare morală, ceea ce elimină din capul locului ipoteza unui poet „estet”, care ar face doar „literatură”. Fără a ne juca cu vorbele, putem chiar afirma că Macedonski trăiește și exprimă o adevărată dramă a dualității eului, pe care dacă n-a ridicat-o și mal mult la universalitate, cauza trebuie căutată exclusiv în temperamentul său profund subiectiv, egolatru și orgolios, refractar din instinct obiectivării sistematice.

Înțeles în miezul cel mai adânc al ființei proprii, Macedonski ne apare drept o conștiință iremediabil scindată între două planuri, al idealului și al realului, sub forma unei pendulări organice continue, tipice fizei anatomii a spiritului poetului, adevărat *homo duplex* pe toată înălțimea operii sale. Peste tot la Macedonski ambele sensuri sînt întinse, gândite și implicate simultan, cu momente de predominare și de alternanță, dar niciodată prin eliminarea totală a unui termen sau altul. Dovadă fundamentală a naturii profund romantice a spiritului său, Macedonski este poetul român care trăiește poate cel mai intens această dialectică interioară (existentă și la Eminescu, foarte vie și la Tudor Arghezi), într-o operă plină de contraste și de conștiința acestor contraste. Ambiguitatea conștiinței, contradicția dintre elanurile idealității și apăsările materiei, ascensiunea și prăbușirea, elevația și umăritatea joasă, himera și duritatea invincibilă a realității, nu alta este „cheia” opereii lui Macedonski, care spune ceva profund despre eterna năzuință umană spre *excellens*, despre vocația sa de autodepășire și realizare de sine.

În exaltarea și invocarea ideii de ideal, Macedonski pune accentul vibrant, după Eminescu („ideal pierdut în noaptea...”) rar atins în literatura română. El are în sine vocația idealului. Dorința de absolut și perfecțiune îi este arzătoare. Marile aspirații și avinturi, precum aripile albatrosului baudelairian, cu greu pot fi strînse pe punga îngustă a navei vieții sale. Un temperament „idealist” de tip romantic, stimulat de condiții familiale, care fac posibilă în copilărie și adolescență înfruntarea realizării ușoare a tuturor visurilor, curnd și cu brutalitate tratate de împrejurări, rezistență socială și evoluție direct ostilă a spiritului public, acesta este Macedonski în esență. Așa se exprimă permanent în operă, toate confesiunile sale n-au alt lălmotiv. Dar adversitățile existenței:

„...Nu mi-au frînt caracterul, nu mi-au scut simțirea și mi-au lăsat tot nedormită setea de a alerga și acum și oriund tot numai spre Meca, spre Sfînta cetate a idealului, neînecat urmări — adîncim de vis și de cer — ce fug dinaintea noastră, dar pe care noi tot le credem aproape...”

Simbolul lui Macedonski va fi din această cauză pelerinajul abstras și fanatic spre „cetatea idealului”, admirabil evocat în *Noaptea de decembrie*, o capodoperă, expresie memorabilă a unei chemări și absorbții absolute:

„Spre Meca-1 răpește credința-voința, / Cetea presărită în cheamă în ea, / În cere simplă, / În cere fină / În vrea frumusețe — tot sufletu-i vrea — / Din tălpi pînă-n creștet îi cere fința”.

În acest elan poetul topește totalitatea aspirațiilor înalte ale umanității. Utopia sa fascinantă are un caracter de exponență. În avîntul său el ar dori să tragă după sine și să purifice întreaga imperfecție a lumii, care, pe această cale, s-ar îndrepta și desăvîrși. Pornire generoasă, de bună seamă, deși, în cazul său, ea va rămîne totdeauna abstractă, lipsită de conținut precis. Totuși, nu mai puțin „sublimă” pentru Macedonski, elogiul pentru toți acei „îndrăzneți sublimi, cari se aruncă în cer ca într-un abis și pierd lumea din vedere”. Ne-realizarea „idealului” produce la romanticii sentimente de melancolie, de *Weilschmerz*, de pesimism. Caracteristic la Macedonski rămîne în schimb tensiunea ireductibilă a idealului, sus-trasă oricărui dezamăgiri, îndoilei sau incertitudinii. Poetul său că himera este irealizabilă, dar această luciditate nu-l paralizază. El este animat de o pasiune interioară continuă, de un elan ascensional invincibil. Căderea nu atrage prăbușirea morală, ci constituie numai un *respiro* pentru un nou salt, în serie infinită. Această vocație absolută a saltului în transcendent face din Macedonski — incontestabil — o personalitate originală, rară, de dimensiuni puțin comune. Ori cât ar privi un poet această atracție spre ideal drept o fatalitate, o damnație, el se complăce într-un astfel de regim sufletesc în care vede însuși sensul existenței sale, supra rațiune de a fi, „caci nu este puțin lucru să nimicieși împrejurul tău, pentru tine și pentru alții, ticăloșenia și urîțenia vieții”³. Aproape tot Macedonski poate fi surprins în această propoziție, care include un program de viață, o scară de valori, explicația întregii sale atitudini. În „avîntarea departe de real, de păcătoșeniile traului”, în „sacru entuziasm pentru tot ce e mare, nobil, frumos”, în „lumea idealului, în zarea visului”, poetul exprimă întregul dezgust de simism. Caracteristic la Macedonski rămîne în schimb tensiunea ireductibilă a idealului, sus-trasă oricărui dezamăgiri, îndoilei sau incertitudinii. Poetul său că himera este irealizabilă, dar această luciditate nu-l paralizază. El este animat de o pasiune interioară continuă, de un elan ascensional invincibil. Căderea nu atrage prăbușirea morală, ci constituie numai un *respiro* pentru un nou salt, în serie infinită. Această vocație absolută a saltului în transcendent face din Macedonski — incontestabil — o personalitate originală, rară, de dimensiuni puțin comune. Ori cât ar privi un poet această atracție spre ideal drept o fatalitate, o damnație, el se complăce într-un astfel de regim sufletesc în care vede însuși sensul existenței sale, supra rațiune de a fi, „caci nu este puțin lucru să nimicieși împrejurul tău, pentru tine și pentru alții, ticăloșenia și urîțenia vieții”³. Aproape tot Macedonski poate fi surprins în această propoziție, care include un program de viață, o scară de valori, explicația întregii sale atitudini. În „avîntarea departe de real, de păcătoșeniile traului”, în „sacru entuziasm pentru tot ce e mare, nobil, frumos”, în „lumea idealului, în zarea visului”, poetul exprimă întregul dezgust de simism.

Caracteristic la Macedonski rămîne în schimb tensiunea ireductibilă a idealului, sus-trasă oricărui dezamăgiri, îndoilei sau incertitudinii. Poetul său că himera este irealizabilă, dar această luciditate nu-l paralizază. El este animat de o pasiune interioară continuă, de un elan ascensional invincibil. Căderea nu atrage prăbușirea morală, ci constituie numai un *respiro* pentru un nou salt, în serie infinită. Această vocație absolută a saltului în transcendent face din Macedonski — incontestabil — o personalitate originală, rară, de dimensiuni puțin comune. Ori cât ar privi un poet această atracție spre ideal drept o fatalitate, o damnație, el se complăce într-un astfel de regim sufletesc în care vede însuși sensul existenței sale, supra rațiune de a fi, „caci nu este puțin lucru să nimicieși împrejurul tău, pentru tine și pentru alții, ticăloșenia și urîțenia vieții”³. Aproape tot Macedonski poate fi surprins în această propoziție, care include un program de viață, o scară de valori, explicația întregii sale atitudini. În „avîntarea departe de real, de păcătoșeniile traului”, în „sacru entuziasm pentru tot ce e mare, nobil, frumos”, în „lumea idealului, în zarea visului”, poetul exprimă întregul dezgust de simism. Caracteristic la Macedonski rămîne în schimb tensiunea ireductibilă a idealului, sus-trasă oricărui dezamăgiri, îndoilei sau incertitudinii. Poetul său că himera este irealizabilă, dar această luciditate nu-l paralizază. El este animat de o pasiune interioară continuă, de un elan ascensional invincibil. Căderea nu atrage prăbușirea morală, ci constituie numai un *respiro* pentru un nou salt, în serie infinită. Această vocație absolută a saltului în transcendent face din Macedonski — incontestabil — o personalitate originală, rară, de dimensiuni puțin comune. Ori cât ar privi un poet această atracție spre ideal drept o fatalitate, o damnație, el se complăce într-un astfel de regim sufletesc în care vede însuși sensul existenței sale, supra rațiune de a fi, „caci nu este puțin lucru să nimicieși împrejurul tău, pentru tine și pentru alții, ticăloșenia și urîțenia vieții”³. Aproape tot Macedonski poate fi surprins în această propoziție, care include un program de viață, o scară de valori, explicația întregii sale atitudini. În „avîntarea departe de real, de păcătoșeniile traului”, în „sacru entuziasm pentru tot ce e mare, nobil, frumos”, în „lumea idealului, în zarea visului”, poetul exprimă întregul dezgust de simism.

O invocare lină, neaccidentată a „idealului”, ar fi fost, fără îndoială, steapă și monotonă. Din fericire, la Macedonski, ca la orice alt romantic, totul este zbuciumat, construit din antiteză, conflicte, antagonisme, care mențin spiritul acestei poezii într-o permanentă tensiune dramatică. Eroii romantici sînt plini de tumult și contraste, sufletul byronianului Lara, de pildă, este tras în sensuri violente opuse. Macedonski însuși observă la Byron, Musset, Shakespeare, o neînecată luptă între real și ideal și poetul reidează, în termeni substanțiali identici, a ceeași viziune contradictorie a existenței. Atingerea idealului se lovește de piedici de netre-

cut, frîne puternice opresc avînturile cele mai entuziaște. În ampi viața toarnă plumb. Lutul te ține încheiat, oricît te-ar fascina azurul bolții celeste, și poetul străbate, rînd pe rînd, ambele momente, care-l polarizează întreaga conștiință. Contradicția ideal-real formează însuși nervul poeziei macedonskiene, care exprimă o veșnică dualitate, fără posibilitatea unei concilierii statice. Din această cauză a reduce pe Macedonski cu orice prof la „unilateral”, înseamnă a nu-l înțelege, a-l falsifica. Poetul se naște cu vocația sfîșierii interioare, pe care educația, formația literară și mai ales condițiile de viață vin să i-o adîncească, totul fiind proiectat pe fundalul unei legi „dialectice”, imaginată de poet ca o veșnică pendulare cosmică:

„...După cum merealul trebuie să evolueze spre real... tot astfel realul, concretul, este fatalmente condamnat să reucre la sorginea lui primă și să se retragă”⁴.

Sub acest aspect opera lui Macedonski este foarte unitară și foarte precoce, exprimînd de timpuriu o serie de variațiuni pe aceeași temă a contrastului ireductibil dintre imagineri și realitate, spirit și zăbură a materialității, vis și viață, candoare și instinct, trecînd prin faze de exaltare și de perfectă luciditate, de lirism și de blazare, de himeră și calcul rece, de don-juotism și apatie. Și între aceste limite, o mobilitate și o alternanță extremă, caleidoscopică, de seismograf de mare finețe. Eroii din *Thalassa*, cu „reurcarea lor spre ceruri” care-i „brîntea însă grabnic la pămînt” traduc în termeni simbolici tocmai acest conținut sufletesc atât de tipic macedonskian, regăsit și în întreaga albur dualității, calitativ egale, determinate — toate — de aceeași dialectică interioară.

Că Macedonski avea reprezentări foarte limpezii despre această ambivalență structurală, nimic mai evident pentru cine are o viziune organică despre întreaga sa operă. El își înscrie sentimentele oarecum în partidă dublă, trecînd de partea „idealității” tot ce ține de poezie, cîntec, vis, elan, euforie, bunătațe, exultanță; de partea „realității”, tot ce exprimă adversitate, critică, suferință, durere, umănităte telurică, schițîndu-și un autoportret în alb și negru făcut din „ură” și „lubire”, „mă ură și cad” (*Contrast*), „cîntec” și „lacrimi” (*Homo sum*), „lirism” și „sărită” (*Avînt*), bine-rău (*Pădă umbrită*), demnitate și umălitate (*La un copil*), candoare și instinctualitate (*Mănăstirea*), iubire și amor propriu (*Thalassa*) etc. Generozitatea și egocentrismul țin de același dualism sufletesc, care consoadează în Macedonski nu numai psihologia contrastelor și a alternanțelor, dar și vocația unor adevărate metamorfoze. Că poetul se lasă citeodată atras de ideea „reincarnării” și a „dedubării” psihologice nu mai are cum surprinde.

S-a vorbit în trecut, cu superficialitate, de „perimarea” lui Macedonski, dar tocmai acest decalaj, transpus în forme paroxistice, tragice (nu fără o nuanță de retorică) îl face „modern” și „actual”, la nivelul unei anume trepte de evoluție a spiritului european. Poetul nu exprimă numai o „dramă” individuală, egocentrică. Dimensiunile sale se ridică, pe alocuri, pînă la semnificații general umane, traducînd o situație perfect simbolică pentru violența dispartite care există uneori între aspirațiile ideale ale sufletului uman și incapacitatea vieții de a le satisface și, prin extensiune, între om și lume, efemer și etern. Macedonski n-a avut sufletul clasic, împăcat, echilibrat, al lui Alexandru și Ion Pillat, ci unul de esență am spune „tragică”, într-atît de vie și turburătoare este la el conștiința confruntării între absolut și uman, elevația și prăbușire, iluzie, vis și decepție, voință și fatalitate, revoltă și liniște, viață și noaptea, „Dumnezeu” și „Satan”. Un registru atât de înțins de conflicte fundamentale n-a mai străbătut, poate, îndrăznim a afirma, nici un alt scriitor român. De unde și adîncimea neobișnuită a acestei opere, al cărui sens adevărat trebuie căutat în alta parte decît în „instrumentalism” și alte asemenea aspecte de suprafață.

Ceea ce face originalitatea apeteții ideale macedonskiene, adîncindu-i și mai mult latențele „tragice”, este permanența luciditate care o întovărășește. Poetul pare a fi uneori un adevărat fantazist lucid, un himeric pătruns de ironia tristă a propriei sale himere, un fel de Laforgue în tonuri mai acute. El își dă seama că evadarea din real nu este posibilă, dar nici să se refugieze în visul nu poate, complăcîndu-se în „finuțurile tragice, ale tuptei, între simțiri și avînturi”⁵. În cultivarea mirajului, odată cu recunoașterea esenței sale inaccesibile:

„...Și gîndul alegă să spre alba nălucă, / Spre poamele de-aur din visul-i ceare — / Cămila, ci poate, grăbește să-l ducă, / Dar visul-i nu este un vis omenes — / Și / Poamele de-aur lăuces — strălucesc — / Iar alba cetate rămîne nălucă”.

Pentru cei ce văd încă în Macedonski un utopic incorrigibil, fără urmă a noțiunii de realitate, trebuie amintită și o confesiune a poetului, abia acoperită sub masca eroului său simbolic:

„De altă parte, Thalassa, care ar fi vrut să scape de realitate, o ura cu o patimă, asemănată celei cu care o chemase.”

Cu toate acestea, nu e om care să nu fi în-căput vreodată în stăpînire acestei realități, și să nu înțeleagă că firele de păianjen pe care le țese împrejurul mai tuturor oamenilor, oricît de subțiri li s-ar părea, nu se rup decît odată cu ale vieții lor”.

Așadar, totul este limpede: idealitatea la Macedonski nu numai că nu învinge realitatea materiei, dar dimpotrivă, îl consolidează și mai mult această conștiință, prin contrast, așa cum zicea fire și mai perfectibilă realitatea nopții. Sufletul poetului este făcut în totalitate din astfel de întrepătrunderi și contraste.

Nu-i mai puțin adevărat că la poet descoperirea realului se produce totdeauna sub forma unui puternic „soc” emotiv, adevărat traumatism moral, cu efecte dureroase, chiar atroce. Este momentul cel mai turburător din existența lui Macedonski, inspirator de mari neliniști și oscilații, asemenea oricărei căderi din certitudine în incertitudine, din absolut în relativ (un capitol din *Thalassa*, „Dies irae”, evocă foarte acut acest proces), din transcendent în contingent. De unde permanența nostalgie a idealității, brutal contradicția de experiența directă, atât de specifică opereii macedonskiene. Și rezultatul este o foarte subtilă stare de spirit învinătată cu „ironia romantică”, făcută din cultivarea sarcasmică a iluziei, din întreprinerea lucidă a himerei, în același timp exaltată și alungată, uneori cu un rictus sardonice, alteori cu un zîmbet trist, de visător învins. Este o temă care apare la Macedonski încă din tinerețe, în *Nălucirea* („Vană dorință... E-o nălucire / Ce într-o clipă vede dispărînd”), cu un moment notabil, caracteristic, în *Castele în Spania*, culminînd în *Noaptea de decembrie*, adevărată cheie de boltă a spiritului macedonskian, idealizant prin vocație și realist prin constringere, confruntări dramatice, și revelații penibile.

Un sens existențial profund străbate din acest motiv întreaga operă a poetului, în care descoperirea condiției umane, făcută nu fără o anumă granditocvență și solemnitate scenică (elemente fundamentale ale stilului macedon-

skian) îmbracă forme nu mai puțin memorabile. Beatitudinea evaziunii, a desprinderii din umanitate este efemeră, evanescentă. Biruința asupra trupului rămîne iluzorie, cită vreme spiritul, fie cît de încălzit, nu se poate elibera definitiv din strînsorrea de gheață a materiei și în citeva poezii de maturitate și bătrînet, autobiografice la un diapazon înalt, Macedonski exprimă admirabil tocmai acest sentiment al evadării inefficiente:

„M-am dus departe în lumea cugetării / Dez-grănit-am lumile simțirii / Și deslușit-am fundurile zării / Lăsat-am omul pradă ome-niei. // Ghicit-am vieți orunde o lumină / Lă-nie, / În zăbură și în zăbură / Dar ce folos? Tot omul nu învinge / Numai de el, o lumă mea plină. // Cării în van croiu-mi-am prin stele / Zadarnic zboru-n sus mi se tot duce / Nu le pricep, nu mă pricep nici ele”.

Atingînd asemenea intensități confesionale, în poezia sa se învește o notă nouă, aceea a lucidității resemante, și chiar a regretului veșnic-căi damnații ideale, formulat în spirit nu atât vindicativ și încuiat (există uneori și această nuanță) „cît melancolic și coplesit de inexorabil (Oh! Suflet orb):

„Oh! Suflet orb m-aborbit într-una / Și nu mă vezi, nici nu m-auzi, / Rămii cu ochii morți și cruzi / Și reci, — mai reci de cum e luna. // Veghez asupra-ți totdeauna... / Visez, vibrez și nu m-auzi, / Rămii cu ochii morți și cruzi, / Și sunt arecș — și tu ești struma”.

Este, prin urmare, ceva crud, chiar sadic, în această alungare permanentă și involuntară a conștiinței poetului din umanitate, situație tragică de care el începe să-și dea seama în cele din urmă cu înfrîntă tristete. Societatea îi refuză calitatea de „om”, clasificîndu-l în categoria „nebumilor” a „junatelor” irresponsabili, și poetul își frînge miinile cu un gest patetic (*În răstărie*):

„Fiește: sunt un biet nebun... / Cînd lumea e de este / Trăiesc ca în povești / Și la nimica nu sunt bun... / Fiește: sunt un biet nebun. // Zadarnic am copii și casă... / Mă simt tot omul de-altădată; / Iubesc pe loc, urăsc în-ăată... / Fatalitatea mă apasă... / Zadarnic am copii și casă”.

După stieira și confruntarea tuturor aspirațiilor absolute apare, așadar, la Macedonski, în mod inevitabil, revendicarea omenescului latent, funciabil, al firii sale, îndelung ignorat și disprețuit de miraje, ducînd la un examen profund de conștiință pe tema „că nu mi-am trăit viața ca oamenii și că trebuie să fiu ca ei de vreme ce eram om...” (*Moartea lui Dante Alighieri, I, IV*). Și din această examen poetul trage o încheiere definitivă asupra raportului real de forțe dintre etern și „făptură trecătoare”, dintre „extaz” și seducătoare „mimicună” a iluziei, care duce la reafirmarea calității de om, la murtărisirea deschisă a imposibilității înfrîngerii condiției umane (*Homo sum*):

„Poet furat pe veci zadarnic de cerul larg și policrom. / Azvirle harpa de alb fildes, și uită calea către stele, / Te afli încă-n cercul vieții: Ești încă om, ești încă om”.

Resemnare, durere, sarcasm, autoironie, dar și luciditate superioară și „înțelepciune”, toate sînt exprimate simultan în acest profund *Homo sum*, care închide, într-o formă concentrată și am spune definitivă, concluzia ultimă a întregului pelerinaj macedonskian în căutarea absolutului.

Adrian MARINO

¹ Al. Macedonski, Muștrări postume către o generație neînțelegătoare, în *Junimea*, II, 2, iunie 1921.

² *Idem*, În pragul secolului, în *Literaturii*, XX, 1, 1899.

³ *Idem*, Cuvintele de la urmă, text înedit, copie în păstrarea noastră.

⁴ *Idem*, op. cit., în *Literaturii*, XX, 1, 1899.

⁵ *Idem*, Despre poezie, în *Literaturii*, II, 1, 15 februarie 1921.

⁶ *Idem*, prefată la *S. Russe-Admirescu*, *Vise roze*, Buc., 1897, p. XXIX-XXX.

⁷ *Idem*, *Romantismul*, text înedit, *Muzcul literaturii române*.

filii, portrete de-ale maestrului, din care cel mai reușit, dar cam idealizat, era făcut de fiul lui mai mare Alexis, pictor cu oarecare talent și cel mai reușit din cei cinci copii ai lui. De asemenea, într-o ramă bogată, desenul lui Jean Steriadi, reprodus în volumul *Flori sacre*. Nuduri de femei și bărbai, litografii ieftine, citeva pinze japoneze, cu picturi convenționale: Fuji-Yama, mușme și peisaje. Surprinde amestecul fără vreun criteriu în decorarea și nobilitatea salonului.

Cînd am intrat cu T. Vianu, maestrul mi-a adresat citeva aprecieri admirative asupra încercărilor mele literare, m-a poftit să mă așez lângă el, pe un fotoliu.

Fizic, nu se putea spune că era frumos, așa cum pretinde în proza și amintirile lui c-ar fi fost. E drept că l-am cunoscut cînd nu mai era tînr. Dar foarte interesant și distinct — o distincție pe care nu avea nevoie s-o exagereze cu îmbrăcămîntea, cravatele și atitudinea lui rigidă, așa cum se silea s-o exteriorizeze. Pentru că într-adevăr, avea o înfașurare deosebită. Purta pălării moi, cu margini potrivite, care totdeauna aveau o parte lăsată în jos, dîndu-i un aer strengăreț, care nu se mai potrivea cu vîrsta lui. Părul, rîrit în creștet și mai lung cître temple, era negru, ca și mustățile, ușor întințite, scurte de brici la colțurile gurii și cu virfuri răsucite și subțiate: dac-ar fi avut și cioc ar fi intrat un „dandy” din al doilea imperiu. Cît despre cravate, ele erau o poezie. Le confecționa din cele mai neasteptate materiale, neinteresîndu-l deosebit culoarea și desenul — și aici ce fantezie! Erau resturi de saluri persiane, fișii de mătase, unele din cele mai neasteptate culori, care se înfășurau în jurul gulerului, drept și scrobît, acoperînd complet cămașa. Această curioasă alcătuire de material textil era reținută sub gușă de un ac de cravată, de multe ori imens, vreo veche monedă montată în ac, vreo perlă mare roz sau neagră artificială, vreo broșă de Gablontz, vreun scarabeu naturalizat. Vestele umau aceeași nedisciplinat alegere: erau de catifea roșie, albastră, cu desenele celor mai neasteptate. Vata însă era albă, cînd își impunea să poarte și ghete de plină de aceeași culoare. Avea degetele înțecate cu inele dintre cele mai bizare. Aceleași pietre neconoscute cu lucruri de ochi de pisică: agate, cornaline, cu dimensiuni nepotrivite. Dac-l întrebai de specia lor primei cele mai surprinzătoare răspunsuri. O piatră artificială galbenă, se aducea cu chihlimbar, a fost numită de el „beryl” și fusese dăruită de șahul Persiei pentru traducerea ce o făcuse unui celebru pomp persan. Cu bastoanele, pentru că avea vreo duzină, aceleași anarhice preferințe: toate cu poame de os în virf, de fildes, de metal, intruchidnînd citeodată capete de animale sau trupuri de naiade. Te întrebai de unde le găsea. Nu a purtat niciodată bastoane cu mînerul în covoiat.

Între timp o jupînească aducea o tavă mare cu cafele turcești și maestrul me întindea la fiecare cite o ceașcă. Totodată ne oferea tabachera lui de argint rusec „Tula”, „moștenită de la bietul tata”, cum zicea el, plină cu tutun „Bektimis” și cu foia de țigară „job”.

Asistența, în majoritate tineri, urmărea toate mișcările și gesturile lui. Conversația începea vioaie, declanșată de maestrul cu ironii și sarcasme de bună calitate, care se îndreptau contra detractorilor lui, desul de numeroși. Acepta nu-i puteau ierta talentul și fecunditatea acestui temperament complex, care excela în toate genurile, poezie, proză, dramaturgie, critică literară și de artă. Avea o cultură vastă, pe care și-o asimilase singur, fără studii metodice universitare — nu știu dacă terminase liceul, dar audise numărate cursuri la Geneva, la Paris, Florența și Roma, orăde unde a trăit multă vreme și în care bănuiesc că și-a rișipit toată averea moștenită de la părinți. Parisul, în special a fost mediul în care a zăbovit mai mult și unde a revenit deseori în cursul vieții. A legat acolo prietenii cu lumea literară franceză, care a avut o mare înfrîntură asupra creației lui literare. Viața de cafenea pariziană în care și trecea timpul liber ce îi lăsa audierile de conferințe, de cursuri superioare, de peregrinări și cercetări în bibliotecă și frunzărirea tarabelor anticariilor de pe malurile Senei, care-i semnalau rătăcirile ce le cădeau în mîna, au format în el un spirit occidental în toată accepțiunea cuvîntului. A fost un precursor al simbolismului, după ce trecuse prin școala romantică și neoparnasiană, evoluție ce poate fi urmăriată în opera lui. Tot acel mediu de frondă și independență, caracteristic spiritului francez, i-a dat culoarea și i-a format mentalitatea, transpusă în mediul românesc. A fost un luptător în lumea literelor și gărjele lui acerbe și neîndurate i-au creat dugmăni care l-au urmărit toată viața.

E drept că și el, prin nestatornicia convingerilor lui în materie de artă, transpus din nelericid și în viața politică, i-au descoperit pieptul către loviturile de spadă care nu l-au cruțat. Fecunditatea și variația nelămuț a genurilor în care a excelat nu o pot compara decît — în proporție măsurată — cu fecunditatea prodigioasă a lui Iorga. Și acest om, care a dat literelor române realizări ce vor stăruie de-a pururi, a fost confruntat cu dificultăți materiale cumplite. Cu averea irosită, a trebuit să trăiască din scrisul lui, care era singura și marea lui îndeletnicire.

A fost numit inspector al Comisiei Monumentelor istorice, funcționar la Casa Școalelor, dar temperamentalul lui boem, nu se putea încadra într-o disciplină. Trăia din scris și pe vremea lui scrisul asigura greu o existență. Colabora la ziare, la reviste literare din țară și străinătate, a creat neamăre publicatii, toate cu viață efemeră, care apăreau în citeva numere, ceea ce-l ajuta să încaseze abonamente și apoi revista sau ziarul dispărea. Ar fi oșios să le enumerăm pe toate, deși făcînd-o așa da măsura zbuciumului material în care toată viața s-a zăbut. Avea o lipsă de consistență și continuitate în convingerile lui politice, care i-au făcut multe neplăceri și i-au cauzat adversități chinuătoare.

A fost un mare amator. Un îndrumător neobosit al tinereții de pe vremea lui, care cultiva versul și proza românească. Toți care mai tirziu s-au afirmat au trecut prin muledestul lui salon literar în care laudele și aprecierile lui elogiase, poate prea darnice, au stimulat atitea talente care mijeau, dar apoi s-au maturizat sub afectuoasele lui îndemnuri și au produs opere însemnate. Acest salon literar ce se deschidea o dată pe săptămîna și în care înca-pătătorii citeau versurile în fața poetului, așezat în tronul cu baldachin, pentru a da oarecare solemnitate actului, era continuat în viața zilnică de esenese, unde cître seară, în fiecare zi se strîngeau admiratorii în jurul lui. Astfel, cafenelele de pe vremuri Kùbler, Corso, Boulevard, aveau o masă rezervată, mai în fund, la adăpost, în jurul căreia se strîngeau tineri famelici, cu părul lung și lavative negre.

A alcătuit un portret psihologic al lui Macedonski nu este ușor. S-a născut dintr-un neam de oameni albi, de cultură și de clocoțitoare activate. Tatăl său era un caracter voluntar, a strabătut cu strălucire toate treptele carierei militare, terminînd-o cu gradul de general, ministru de război și șef al Statului Major.

Originea lui, chiar dacă nu am accepta afirmația lui Macedonski că ar fi fost de origine nobilă din Lituania, trecut apoi în Polonia și a accepta pe aceea neomenționată de el că s-ar scobori din căpitanul lui Tudor Vladimirescu, originar din Serbia, ar explica ampu temperamentul reactiv, violent, de luptător netraficat, moștenit de poetul Nopjilor. În luptele literare și politice se avînta cu bărbăte, fără a se gîndi la urmările care au fost de multe ori dureroase pentru el și familia lui.

Această cavalerescă atitudine care nu l-a părăsit toată viața a fost însă infectată de un virus — al boemiei — care i-a fost inoculat de îndelun-

Macedonski văzut de J. AL. STERIADI

gata lui viață din Paris. Macedonski a fost un boem, și boemiei trebuie să-i imputăm toate inconsecvențele, toată ușurința cu care judeca împrejurările.

Cei ce cred însă că după el nu a rămas ca aducere sminte, pentru cei ce vor veni, decît o strădă mică să-i poartă numele și o săgeată îndicătoare pe un panou din cimitirul Belu, arînd unde-i mormîntul, se înșală amarnic.

Inițiativa ce s-a luat de a se repitipă opera și de a împropăta amintirea acestui mare talent, ciudată, stranie și complexă personalitate, nu poate decît cinști pe cei ce au luat-o.

N. BUDURESCU

Participanții la Conferința națională de oncologie, tuturor celor care aici și în lume, în numele nostru, luptă cu cancerul.

14 septembrie

— Deci e prima zi, eu stau la fereastră colorată violent de un amurg roșu, lumea are aici alte dimensiuni, de pe culoar răzbată vocea lui Valentin: Ay... ay... una tristea, „the life is a tale told by an...” Institutul oncologic, et. IV, camera 5. Azi dimineață, așteptând-o pe doctorița Aldea pentru formele de internare, deschid o ușă și o văd pe Marina. E asistentă medicală aici. Brusc îmi aduc aminte de lunile acelea care au urmat despărțirii mele de S., vodka, nopțile, „banda” cu care am făcut revelațiunile „acele” — eu m-am dus atunci cu V. care săpâmina trecută a făcercat să se sinucidă, a stat două zile între viață și moarte. Ne-am întâlnit ieri și aflind că mă interesează aici s-a prostițit dintr-o dată și a început să mă asigure că n-am nimic twist-ul pe atunci nouăteza Europei, fetele și printr-ele Marina, frumoasă și cinică.

— Săru-mina.

— Ce-i cu tine, Chirovici, ai cancer?

— Da.

— Hai să!

— Peste cinci minute, una cite una, fetele acelor nopți sînt în jurul meu: „Farsurile! Făci pe șchercher! Ce treburi ai pe aici?” Nu crede nici una că mă interesează.

— Eu fac primul sondaj: — Vă plac pantofii mei? Sînt potrivit pentru cociug? Ieri i-am cumpărat.

— Nu-s buni, spune Anca. Nu se văd bine dintre flori.

— Ș-acolo, tot după tine o să mă uit.

— La lasă-te... A, nu te rogi tu de mine pentru morfină?

— Vine Catrinel. Lor: — E adevărat. Are foaie de internare.

— Tăcere. Fetele fetelor se schimbă. Eu continui: — Un bolnav... — Mi se include gura.

— Și, doar, cancerul e meseria lor.

— La fișier, o doamnă în jurul vârstei de cincizeci de ani: numele, profesia, etatea... — Așa tînar și... (pauză lungă) scriitor. A vrut să spună „canceros”.

— Medicul meu e poeta Rodica Iulian. Aici o cheamă „doamna doctor Coporan” și e cotată ca un medic de prima mînă. Știe pentru ce sînt internat și aranjăm repede, în somp, ci-teva amănunte „tehnice”. Arc, la timp, fire albe. Nu i le știam.

— Masa de prînz. Primul contact cu bolnavii. O sală mică, în care intră concomitent vreo 18-20 de oameni. La o masă cu trei bărbați se așează un al patrulea, un adolescent fără un picior.

— Ce, bă, ai venit iar în spital?

— Venii la control. E blind, cuminte.

— Cum te simți?

— Bine.

— Se ridică cu greu și iese. Cîrjele fac poc, poc. Cel care-l interogase ride gros: — Bă, asta e timpit. Crede că scapă... Ceiații (un mosneag cu un ochi scurs, și un altul, o figură de sectant) aprobă zîmbind, adică „da, e timpit; poți să-i faci ceva?”

— Intră un june.

— Măi Valentin, îi spune Catrinel, nu-ți dau bilet de voie decît pînă la 7. Valentin ride ca o reclamă de Chlorodont. Știe că are farmec, păcătosul.

— Lasă-mă, domnișoară, am și eu o șustă, vreau să văd un film.

— E tînar, frumos, nepăsător, în minutul asta ride. Vreau să închei însemnările primei zile cu el, cu risul lui.

15 septembrie

Azi încep școlile. E aici un băiat de unsprezece ani, Petrică, Catrinel îmi spune că e în al cincilea an de tratament.

— Se face bine?

— Are Hodkin, asta ține cinci ani.

— Și pe urmă?

— Se uită la mine cu o privire „tu ești prost sau te prefaci?” Nu mă prefac dar încă nu m-am obișnuit cu gîndul cel mai important. Sau, nu cel mai important, cel esențial.

— La prînz, Petrică, sorbindu-și supa, tușea. Gheorghiu (cam douăzeci și cinci de ani, tractorist pe undeva pe lângă Craiova) se „răstește” la el:

— Ia nu mai tuși, bă! Ce, mă vezi pe mine ră tușesc? — Dar ce, tu ai cancer la plămîni, ca mine? Tu ai la stomac. Și soarbe mai departe, grăbit de parcă îl așteaptă afară băieții cu mingea. (În paranteză fie spus, observ relațiile de egalitate care s-au stabilit între Petrică și ceilalți. Să fie oare conștiința destinului comun?)

— Privesc gîtul delicat, frumos al copilului de unsprezece ani. În stînga, bestia și-a pus amprenta: o umflătură cam cît pumnisorul lui. În aceeași clipă, realizez: Petrică nu are cancer la plămîni, deci vorbele lui au fost o glumă în genul cel mai răspîndit aici... Petrică, la unsprezece ani, știe să „glumească”.

— Dacă radio-ul ăla mai încet!

— Dacă vreau... — Dacă, domne, ce, ești la balamuc, aici?

— Dacă eram la balamuc îmi trecea.

Sau: — Uite, aici e Institutul Oncologic. (Ea, lui, pe stradă).

— Hai mai repede!

Sau: — „Morții cu morții, viii cu neoplasm”.

— Înainte de a fi o boală, cancerul este o obsesie. Aștept ziua cînd va fi doar o boală.

16 septembrie

Intr-un fotoliu, pe coridor, cu capul în mîini, Grigore Mincu plînge.

Doamna Steinberg (șaptezeci de ani, indiscutabil fostă frumusețe, se simte asta în toate manifestările ei) vine la mine:

— Domnu Chirovici, du-te

17 septembrie

Dialog cu doctorița Moiseanu:

— Ce are Mincu?

— Neoplasm.

— Înaintat?

— Metastaze în plămîni și în ficat.

— Gît mai trăiește?

— Cel puțin două luni, cel mult șase.

— M-a pus să vă întreb ce are.

— Spune-i că... ce să-i spu? ... are un proces inflamator pentru care e nevoie de Roentgen.

— Bine, dar ce caută în spitalul ăsta?

— E un spital bun, și probabil că a intervenit cineva bravo, dar am.

— Nu trebuie să te sperii, de fapt... — Deci, chiar... Brusc, nu mai aud, îi văd fața, îi văd buzele mișcîndu-se rar, foarte rar, depărtîndu-se, apropiindu-se.

— Deci... Ce farsă îngrozitoare!

18 septembrie

Intr-un fotoliu, pe coridor, cu capul în mîini, Grigore Mincu plînge.

Doamna Steinberg (șaptezeci de ani, indiscutabil fostă frumusețe, se simte asta în toate manifestările ei) vine la mine:

— Domnu Chirovici, du-te

19 septembrie

Ora două. Din salonul trei ies niște țărani, bărbați și femei, întimplător, cu stau chiar în fața ușii. Nu știu la cine au fost. Ies cite unul și mono-

20 septembrie

Totul e în ordine. Analizele sînt în ordine. Nu mă prea chinuiesc să aflu „ce și cum” (vorba A-ei), mă mulțumesc să știu că „totul e în ordine”. M-a obosit prea mult...

Grigore vomită și tușește tot timpul. Mi-e o milă îngrozitoare.

— Ah, ah... Și ce-mi place meseria, George, ce-mi place. Eu sînt mai bolnav cît nu pot să fiu pe șantier decît de boală... Of, și n-am lucrat decît un an.

— Lasă-mă, că o să mă lucrezi patruzeci.

— Uite cum întind singur cirja de care mi-era greață.

Joc șeptic cu Petrică. Lîngă noi Dorina, asistenta blondă ca o ilustrată „made in Germany, 1911”.

— Eu cred că foarte, foarte curînd o să se găsească remediul cancerului. Nu se poate. Decar. Se cheltuiesc sute de milioane de dolari în fiecare an, în toate țările, nu se poate. Tot decar. Cit o să reziste? Am citit în Contemporanul din 2 iulie un articol foarte interesant. Teoria este bună, să vedem aplicațiile. Le duc eu. Cel puțin cu leucemia sînt speranțe mari. Actinomicina...

21 septembrie

Analizele sînt bune. Sînt feliicitat și nimeni nu înțelege de ce nu mă bucur.

Privirele celor care-mi spun: „Cu bine, sănătate!”

Sînt solidar. Atîta vreme cît pe pămînt vor mai muri oameni de cancer, inima mea se va opri o clipă pentru fiecare dintre ei.

P.S. 27 septembrie

Întreb la telefon de cel pe care în aceste însemnări l-am numit Grigore Mincu.

— A murit sîmbătă, la trei zile după ce ai plecat.

Îl chema Dumitru Gheniu. Era inginer constructor la Combinatul Siderurgic de la Galați. Avea 29 de ani și era un om bun.

O floare din cuvinte pe mormîntul lui dintr-un sat pe lîngă Dunăre.

George-Radu Chirovici

ONCO 3351

CANCERUL

ASA CUM ESTE

— Da.

— Cîți bolnavi s-au sinucis?

Mă aștept să-mi spună 213 sau 155, așa ceva.

— Unu.

(Din aceeași carte: „Le jugement du corps vaut bien celui de l'esprit et le corps recule devant l'anéantissement. Nous prenons l'habitude de vivre avant d'acquiescer celle de penser”. Cu titlu de constatare, nimic mai mult).

— Ce puterici ești, viață! Cu cinci minute înainte de a se arunca pe fereastră, bolnavul acela, probabil un om cu venituri mai mici, și-a scos ceasul de la mînă și l-a dat soției care era în vizită. „La-l, dragă, mă jeneză...”. Ea a plecat și el i-a dat timp să iasă din spital.

— Mincule, am vorbit cu doctorița ta. Ai un proces inflamator etc., etc.

— Păi sigur, domne! Of, n-oi scăpa odată de aici... Numai spitalul ălălat m-a îmbolnăvit. Acolo am făcut o congestie pulmonară și un icter. Nu se mai termină!

Mincu are metastaze în plămîni și în ficat. Cînd tușește spune: „La noapte s'închid fereastra, uite, am răcit!” Cînd vomită: „Asta e varza pe care am mîncat-o ieri, că nu mă mai satur, sînt pofcios ca o gravidă”.

— Și totuși, de ce plînge? De ce geme noaptea? „Mamă, la ce m-ai făcut?”. De ce i-a spus lui Valentin: „Dă-o dracu de facultate! Nu vezi cu ce m-am ales după cinci ani de studiu?”

— Ce tare ne stînjenește sentimentul morții! Mi-aduc aminte că în prima zi Marina m-a întrebat apropiindu-mă: — Ce vrei să-i aduc miine? Îți place sîntina?

— Ce, așa mă ști? Adu-mi mai bine niște vodcă.

— A ris eliberată.

Mă simt rău în după-amiaza asta. Ce caută aici? Scriu un reportaj. Au avut deprețate U și Z. Cînd încereau să mă convingă să renunț la ideea asta. Și totuși... Ce meserie! E ceva necuvios în ceea ce fac. Sînt ca un soldat în tranșele liniei a întia care are (nu știu cum, n-am timp să caut o întimplare) un certificat că va scăpa. Cum se uită în ochii celorlalți care după primul atac nu vor mai trăi poate nici unu!

Ah, știută lașitate a gîndirii... Încerc să construiesc un edificiu rațional. 1. Poate că am și eu. Nu se știe în ce te scapă. 2. Dacă, totuși, el este molipsitor? Atunci, însuși curajul meu mă absolvă. 3. A și etc., în numele cunoașterii etc. 4. VIATA, VIATA! Strig așa cum eu ai strigat Thalassa!

...Din păcate (sau din fericiție), înainte de a fi „omul moral”, și nu pot scîpa de gîndul că ceea ce fac este imoral.

18 septembrie

Ce e azi, sîmbătă? Aici nu se prea ține socoteala zilelor. Ciudat, asta era cea mai mare grijă a lui Robinson Crusoe.

Toată noaptea au urlat cîinii de secția de cercetare. „Îmi vine să plîng cînd mă gîndesc la ei” — mi-a spus doamna Steinberg. Stau pe terasă și văd jos în curte doi ingrijitori care duc un ciine mort, probabil la incinerare. Are pulpele dinapoi rase. Pielea e vîntată.

19 septembrie

Ora două. Din salonul trei ies niște țărani, bărbați și femei, întimplător, cu stau chiar în fața ușii. Nu știu la cine au fost. Ies cite unul și mono-

mul nu se desface, și continuă mersul pe coridor și pe scară, așa. În clipa ieșirii pe ușă, fiecare zîmbește. La primul pas zîmbetul se topește și figura e indiferentă, la al doilea totul doare. Șase oameni, bărbați și femei, procedeză identic.

La al patrulea sau al cincilea pas, lacrimile comprimate un ceas sau două, încep să curgă.

Mă uit mohorit. E prima oară în viața mea cîd văd țărani plîngînd. „Doamne...”, îmi vine să strig. Unul din ei are o cămașă albastră-albastră și în mînă o papornică. Lacrimile îi curg nu știu cum, de parcă ar plînge o iconă bizantină.

Și nici unul nu spune nici un cuvînt, nu se uită în jur. Merg cu înclămintea lor din cauză și nici pașii nu li se mai aud.

— Așa am văzut, duminică 19 septembrie 1965, șase țărani plîngînd și asta e una dintre cele mai triste amintiri pe care le am.

20 septembrie

Totul e în ordine. Analizele sînt în ordine. Nu mă prea chinuiesc să aflu „ce și cum” (vorba A-ei), mă mulțumesc să știu că „totul e în ordine”. M-a obosit prea mult...

Grigore vomită și tușește tot timpul. Mi-e o milă îngrozitoare.

— Ah, ah... Și ce-mi place meseria, George, ce-mi place. Eu sînt mai bolnav cît nu pot să fiu pe șantier decît de boală... Of, și n-am lucrat decît un an.

— Lasă-mă, că o să mă lucrezi patruzeci.

— Uite cum întind singur cirja de care mi-era greață.

Joc șeptic cu Petrică. Lîngă noi Dorina, asistenta blondă ca o ilustrată „made in Germany, 1911”.

— Eu cred că foarte, foarte curînd o să se găsească remediul cancerului. Nu se poate. Decar. Se cheltuiesc sute de milioane de dolari în fiecare an, în toate țările, nu se poate. Tot decar. Cit o să reziste? Am citit în Contemporanul din 2 iulie un articol foarte interesant. Teoria este bună, să vedem aplicațiile. Le duc eu. Cel puțin cu leucemia sînt speranțe mari. Actinomicina...

21 septembrie

Analizele sînt bune. Sînt feliicitat și nimeni nu înțelege de ce nu mă bucur.

Privirele celor care-mi spun: „Cu bine, sănătate!”

Sînt solidar. Atîta vreme cît pe pămînt vor mai muri oameni de cancer, inima mea se va opri o clipă pentru fiecare dintre ei.

P.S. 27 septembrie

Întreb la telefon de cel pe care în aceste însemnări l-am numit Grigore Mincu.

— A murit sîmbătă, la trei zile după ce ai plecat.

Îl chema Dumitru Gheniu. Era inginer constructor la Combinatul Siderurgic de la Galați. Avea 29 de ani și era un om bun.

O floare din cuvinte pe mormîntul lui dintr-un sat pe lîngă Dunăre.

22 septembrie

Analizele sînt bune. Sînt feliicitat și nimeni nu înțelege de ce nu mă bucur.

Privirele celor care-mi spun: „Cu bine, sănătate!”

Sînt solidar. Atîta vreme cît pe pămînt vor mai muri oameni de cancer, inima mea se va opri o clipă pentru fiecare dintre ei.

P.S. 27 septembrie

Întreb la telefon de cel pe care în aceste însemnări l-am numit Grigore Mincu.

— A murit sîmbătă, la trei zile după ce ai plecat.

Îl chema Dumitru Gheniu. Era inginer constructor la Combinatul Siderurgic de la Galați. Avea 29 de ani și era un om bun.

O floare din cuvinte pe mormîntul lui dintr-un sat pe lîngă Dunăre.

23 septembrie

Analizele sînt bune. Sînt feliicitat și nimeni nu înțelege de ce nu mă bucur.

Privirele celor care-mi spun: „Cu bine, sănătate!”

Sînt solidar. Atîta vreme cît pe pămînt vor mai muri oameni de cancer, inima mea se va opri o clipă pentru fiecare dintre ei.

P.S. 27 septembrie

Întreb la telefon de cel pe care în aceste însemnări l-am numit Grigore Mincu.

— A murit sîmbătă, la trei zile după ce ai plecat.

Îl chema Dumitru Gheniu. Era inginer constructor la Combinatul Siderurgic de la Galați. Avea 29 de ani și era un om bun.

O floare din cuvinte pe mormîntul lui dintr-un sat pe lîngă Dunăre.

24 septembrie

Analizele sînt bune. Sînt feliicitat și nimeni nu înțelege de ce nu mă bucur.

Privirele celor care-mi spun: „Cu bine, sănătate!”

Sînt solidar. Atîta vreme cît pe pămînt vor mai muri oameni de cancer, inima mea se va opri o clipă pentru fiecare dintre ei.

P.S. 27 septembrie

Întreb la telefon de cel pe care în aceste însemnări l-am numit Grigore Mincu.

— A murit sîmbătă, la trei zile după ce ai plecat.

Îl chema Dumitru Gheniu. Era inginer constructor la Combinatul Siderurgic de la Galați. Avea 29 de ani și era un om bun.

O floare din cuvinte pe mormîntul lui dintr-un sat pe lîngă Dunăre.

25 septembrie

Analizele sînt bune. Sînt feliicitat și nimeni nu înțelege de ce nu mă bucur.

Privirele celor care-mi spun: „Cu bine, sănătate!”

Sînt solidar. Atîta vreme cît pe pămînt vor mai muri oameni de cancer, inima mea se va opri o clipă pentru fiecare dintre ei.

P.S. 27 septembrie

Întreb la telefon de cel pe care în aceste însemnări l-am numit Grigore Mincu.

— A murit sîmbătă, la trei zile după ce ai plecat.

Îl chema Dumitru Gheniu. Era inginer constructor la Combinatul Siderurgic de la Galați. Avea 29 de ani și era un om bun.

O floare din cuvinte pe mormîntul lui dintr-un sat pe lîngă Dunăre.

26 septembrie

Analizele sînt bune. Sînt feliicitat și nimeni nu înțelege de ce nu mă bucur.

Privirele celor care-mi spun: „Cu bine, sănătate!”

Sînt solidar. Atîta vreme cît pe pămînt vor mai muri oameni de cancer, inima mea se va opri o clipă pentru fiecare dintre ei.

P.S. 27 septembrie

Întreb la telefon de cel pe care în aceste însemnări l-am numit Grigore Mincu.

— A murit sîmbătă, la trei zile după ce ai plecat.

Îl chema Dumitru Gheniu. Era inginer constructor la Combinatul Siderurgic de la Galați. Avea 29 de ani și era un om bun.

O floare din cuvinte pe mormîntul lui dintr-un sat pe lîngă Dunăre.

27 septembrie

Analizele sînt bune. Sînt feliicitat și nimeni nu înțelege de ce nu mă bucur.

Privirele celor care-mi spun: „Cu bine, sănătate!”

Sînt solidar. Atîta vreme cît pe pămînt vor mai muri oameni de cancer, inima mea se va opri o clipă pentru fiecare dintre ei.

P.S. 27 septembrie

Întreb la telefon de cel pe care în aceste însemnări l-am numit Grigore Mincu.

— A murit sîmbătă, la trei zile după ce ai plecat.

Îl chema Dumitru Gheniu. Era inginer constructor la Combinatul Siderurgic de la Galați. Avea 29 de ani și era un om bun.

O floare din cuvinte pe mormîntul lui dintr-un sat pe lîngă Dunăre.

28 septembrie

Analizele sînt bune. Sînt feliicitat și nimeni nu înțelege de ce nu mă bucur.

Privirele celor care-mi spun: „Cu bine, sănătate!”

Sînt solidar. Atîta vreme cît pe pămînt vor mai muri oameni de cancer, inima mea se va opri o clipă pentru fiecare dintre ei.

P.S. 27 septembrie

Întreb la telefon de cel pe care în aceste însemnări l-am numit Grigore Mincu.

— A murit sîmbătă, la trei zile după ce ai plecat.

Îl chema Dumitru Gheniu. Era inginer constructor la Combinatul Siderurgic de la Galați. Avea 29 de ani și era un om bun.

O floare din cuvinte pe mormîntul lui dintr-un sat pe lîngă Dunăre.

29 septembrie

Analizele sînt bune. Sînt feliicitat și nimeni nu înțelege de ce nu mă bucur.

Privirele celor care-mi spun: „Cu bine, sănătate!”

Sînt solidar. Atîta vreme cît pe pămînt vor mai muri oameni de cancer, inima mea se va opri o clipă pentru fiecare dintre ei.

P.S. 27 septembrie

Întreb la telefon de cel pe care în aceste însemnări l-am numit Grigore Mincu.

— A murit sîmbătă, la trei zile după ce ai plecat.

Îl chema Dumitru Gheniu. Era inginer constructor la Combinatul Siderurgic de la Galați. Avea 29 de ani și era un om bun.

O floare din cuvinte pe mormîntul lui dintr-un sat pe lîngă Dunăre.

30 septembrie

Analizele sînt bune. Sînt feliicitat și nimeni nu înțelege de ce nu mă bucur.

Privirele celor care-mi spun: „Cu bine, sănătate!”

Sînt solidar. Atîta vreme cît pe pămînt vor mai muri oameni de cancer, inima mea se va opri o clipă pentru fiecare dintre ei.

P.S. 27 septembrie

Întreb la telefon de cel pe care în aceste însemnări l-am numit Grigore Mincu.

— A murit sîmbătă, la trei zile după ce ai plecat.

Îl chema Dumitru Gheniu. Era inginer constructor la Combinatul Siderurgic de la Galați. Avea 29 de ani și era un om bun.

O floare din cuvinte pe mormîntul lui dintr-un sat pe lîngă Dunăre.

ION ALEXANDRU

Turme se împrăstie în miei. Ca în vis de-a lungul anilor, în dosul anamurului creșteu graoz cu cioturi cernit buciunilor acela de răchită cu care fratele meu mai mare sperie broaștele ieșite din pămînt, unde vara se împreună bivoli cu Intunericul.

Și Simionul Diacului din Deal fratele tăii mai mic îngrămădește merii tineri cu șomoioage de paie împletite din podul șurii, cu sirmă și fișii de cinepă topită să nu înghețe mlădița subțire, să nu înghețe să mai scape acum, și în casă, pe scaunul cu spate, după masă dospește o covată veche cu aluat pentru pline și mama e grea cu mine (are 22 de ani mama, exact cît am eu acum în clipa asta pămînteană)

BROAȘTELE

Broaștele de toamnă în lac s-au opt acolo dedesubt și le soarbe răgușala pămîntului. Noaptea auzim prin galbenul gutui și geamul dezinbat, doar un ecou de tragice argolii ca și cum din lună ar cobori pe trepte de pămînt uscat foarte amforele dispărute scite.

Mi le inchipui broaștele acolo joș în mil ca și cozile bivoliilor în somn pe vreme de secetă și cu ochii aceia de gumă crestată ascultînd marea de dincolo de dig și fuga apelor dulci din fluvii și pămînt în saramura mării curentii-nchisi să nu se împuie așa cum sîntereja noastră se surpă-n bătrînețe să nu se fîrceze carnea fragedă pe noi.

Afita albastru deasupra încrămeni, Doamne, afita noaptea sprijînînd puteri diavolești dedesubt, cine mi-a fixat orbitele în fața capului și mersul pe traiectoria lor cîd ar meru în noapte cu ceafa mea lunară!

FIGURANȚII

Plecăm în turneul cu actorii. Noi, figuranții, stăm pe băncile din spate după rang, mustața și figură.

În primul act intrăm cu toții soldați de paradă intr-un castel din vremea submora a burgheziei în cea mai clară ascensiune.

În zile ne-ncredunșăm lăncile de lemn vopsite cu argint de apă cu pasul măsurat și în ciorapi teribili așa cum cerea stilul vremii.

Și voi — regizorul v-a spus — (unul de trei ori insurat dar foc descurcă și voi deși o vorbă nu clintii) pe scenă să vă trăiți în gesturi și mimică — rolul numai așa vom izbui să îl transpunem: spectatorul într-un tot clar desvîrșit.

În actul doi sîntem călugări. Peruci chiluge trase pin-la ceafă și cu rozare și cu pudră dați stăm trîști și frămîntați. Cum ni se cere în taină și în stilul vremii la patul baldachin al stinsului erou.

CIINELE ALB

Frunza ce cade putredă în coadă pe dinîntu cu creșăfuri anapoda împotriva nervurilor, frunza de mesteacăn fluturînd o pată de cenușă pe spatele cîmpului... În deal sînt îngropați cîii morți ai vecinilor. Ionul Danii și Vasica Tătarului cu capitele înfăraș.

Se văd dinții lor lați cît călcîiul mătușii din Cornești și ochii răciți cenușii.

ANOTIMP ABSURD

Nimeni n-a cîntat anotimpul acela, deplin,
Acest pămînt, aceste daruri, acele adîncimi;
Nici vîntul ce-ar fi sfîșiat ca o sabie
Pargamentul cerului palid de atunci,
Măsosea lunii lipită de toracele spațiului;
Nu-i nici un cîntec deplin, să adun
Pămîntul din vis, pămîntul străbun
Și acea împletire în snop
A binelui și răului;
Răul trecut prin lămoare purificatoare;
Acest prezent — acest trecut — cu două frunți,
Un singur trup,
Acestă siameză-ngemănare
Ca nu mai poate fi desfăcută
De nici o apă tare.

Nimeni n-a cîntat atît de dureros de vesel
Umbră uitării smulsă ca tapetele vechi
De pe zidul încremenit al deprinderilor mute,
Lumina lînsă de privirea astralor domestice
Ce părăsea doar la solstiții pragul,
Pragul de abanos al nopții duble,
Al nopții din trecut și din muțenie.

Și-acum să părăsim aceste salturi
Făcute fără trambuline hotărîte,
Avem de stabilit unde începa treapta,
Întîia treaptă ce vizează ultima.
Pornind suita fără număr
A multiplicărilor vitale.

Cîndva, curînd, așa va fi
Și trîmbița de arină o strigă
Cu focul aurului vegetal
Care a lîns staminele naturii.

Cine-a cîntat deplin
Uitările, chemările și sfîșierile
Pe care le întorc din straturile umbrei, serie
Pămîntului din vis, din timp, pămînt străbun
Al vindicării ne-mplinirii dacice?

FRAGILA GEOMETRIE

Eu te cunun cu marea viață
Care spre limite mă poartă
Fragilei geometrii pe gheață
Îi trec temperaturi de artă.

Fragilei geometrii de gheață
Îi stiliza-n ianuar fereastră
O junglă de cristale-n față
Cînd noaptea ne dubla, albastru.

MARINĂ

Subliniat cu linii groase
Amurgul meu e evident,
E spartă marea în trident;
Genuni albastre, trepte joase

Cobor pe ele mai agale
Decît un personaj de mit
Cînd dibuind și-a amînit
Pornind spre nedeschisa vale.

Ah, viața mea, de ce mă duci
Cu pași întorsi spre amînire?
Umbră-i țesută fără fire,
Spre umbră trebuie să te duci.

Genuni albastre, trepte joase,
E spartă marea în trident —
În umbră e un element
Ce cîntă trist cu note groase.

INELUL DE LOGODNĂ

Inelul de logodnă e ochiul amintirii
Prin care treci un deget să-mi mîngie destinul,
Să spargă nevăzutul pictînd pe gînd seninul,
Cînd din legende moarte dau singe trandafirii.

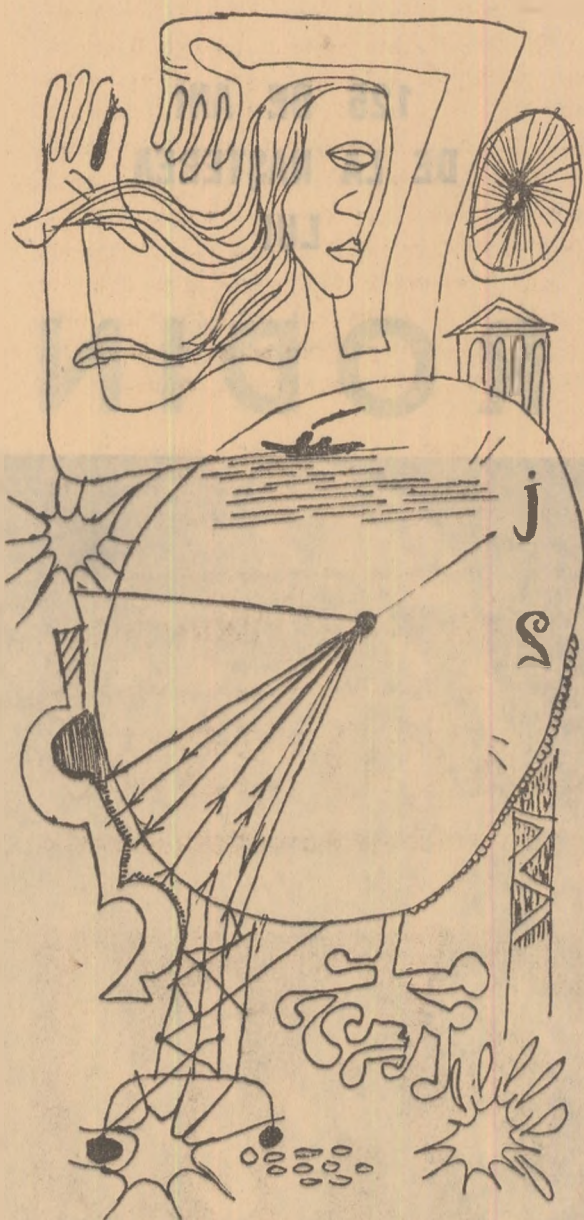
Inelul de logodnă e visul dus în cercuri
Pe care fumătorul, absent, le proiectează
Sau virsulele concentrice — Teiul ce veghează
Pe lacul amintirii „vrăjît de sînta Miercuri”.

Inelul de logodnă-i lassoul ce ratește
Căzînd pe caama neagră de armăsar sălbatec
Cînd se sfîșie-n cactuși pampelor, molatec,
Alb, cerul de ceruză și-amurgul atrăvește.

Inelul de logodnă îi pune cearcăn lunii
Și-l trage-n cet pe deget cu diafan ofat
Fecioru-singurării ce nu s-a ridicat
În piept cu vegetalele răni de vii petunii.

Cînd din legende moarte dau singe trandafirii
Absurd și anacronic e versu-n leatlu nou,
Logodnelor venele asemeni, zvîrl cadou
Inelul de logodnă în ochiul amintirii.

• RADU BOUREANU •

Desen de DAN CIOCA

SCRISOARE

Parisul, un panoptic de frumuseți firzii,
Un carusel de aur în orb vîrtej mă poartă,
Grădina pentagramă în care nu te ții
Adusă în magie pe ne-năpusta poartă.

Castanii, după grîlă, în parcul Luxemburg
Și-au nimbuit cu sînge de aur frunză vie;
Fîntînile pe clapele timpului mai curg,
Fîntina gurii tale doar gura mea o știe.

În dantelarea turnului faimei, într-un fel,
Ca pe spaliere nervii-m se tes și se încurcă
Și gîndul ca un geomăt în culmea de oțel
Adulmecîndu-ți timpul, fără nădejde, urcă.

Paris, 15 septembrie 1965

DOICĂ

Cine m-a luat și mă duce
Greu, între leagăn și cruce

Spre cruce nu mă îndrept,
Leagănul nu-l mai aștept

Leagănul brațelor tale
Cruce de carne și moale.

Peste trecutul meu nîns,
Peste pămînt dar întîns

Neogîndit, lîngă ape
Cu constelații pe pleoape

Ca un Orfeu ce-a trecut
Peste Rodopii lui mut.

INCANTADO

Dacă te lupți cu tine însuși,
Ca vîntul răsuclit, fără nori,
Îneacă fără lacrimi plînsu-ți,
Ascultă incendiul de la cîntători,
Ascultă crestele singuride
Ale cocșilor altor vieți,
Răsucește gîtlajurile plîpînde
Nătrăitelor dimineți.
Și tu, tu nu te mai clătina
În atîta mare fugită cu fluxul,
Luntrice privirilor nu mi le sfărîma.
Și îneacă o să ajung la tine
Cînd pe nisipur de aur așează refluxul
Naufragiații de care sînt mările pline.

TĂBLIȚA NEAGRĂ

Ea o prăbușit toate bastoanele-nclinate,
Albe, pe noaptea rece le-a prăbușit pe spate.
Cîrîgilor egale le-a-ncoavoiat mineral
Și zac fără umbrele. Deasupra, negru, cerul
Șau poate că sub ele ardezia se-nfînde
Și în pătratul nopții caligrafia-mi prinde.
Am scris ca la-nceputuri cu semne și cu puncte;
Condeiele sînt sparte și virsulele defuncte;
Ea a muiat în roua zvîntată un burete
Și-a șters întreaga tablă a vieții din perete.

AMFORA

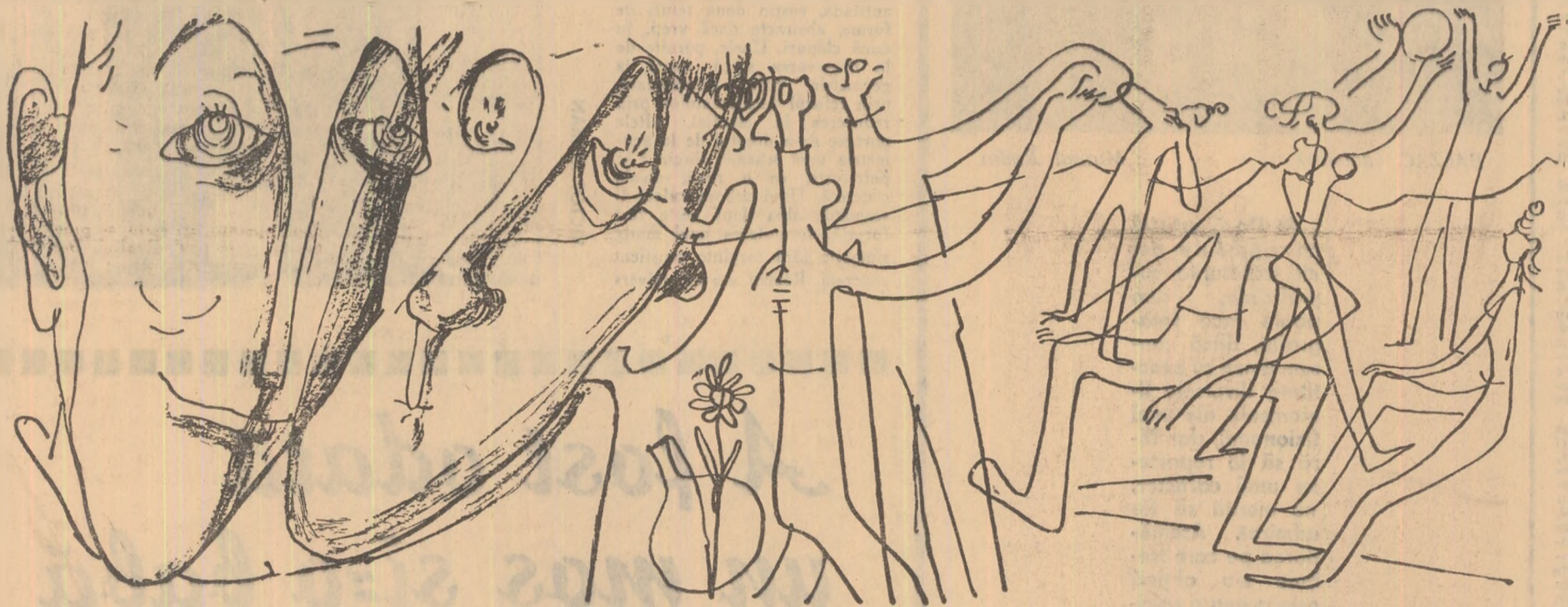
Dacă toate constelațiile ar fi de carne
Ar evolua-n orbite pe circularul drum
Sîni, umeri, coapse, obraze,
Cum rotești în orbitele gîndului acum.

Dacă toate apele s-ar pieplăna ca tine
Ar fi despletire de fluxul mării tale
Un flux ce s-ar întoarce-ntr-o umeri de coline
Pe care să plutească rotund al Evei măr.

Miini pline am — și fructele tale sînt de carne
Și îneacă sînt ochii de fluxul mării tale
Și muzical auzul sub antice sandale.
Stau amforă prea plină și grea, din dînd s-o
răstoarne.

O vorbă doar... N-o spune; dacă îngini cuvîntul
Și o răstorni, se umple de tine tot pămîntul.

• PAUL EVERAC •

Desen de TIA PELTZ

la mare înălțime

O armonică, două muzicute. Tovarășii
mînîncă jos pe iarba cu rușacurile
în față. Doi băieți au plecat
mai la vale să aducă în bidoane
apă rece și Sanda care nu mai are astim-
păr s-a luat după ei, deși Văleanu, de la
prețul de cost, spune că sînt șerpi, asta ca s-o
șperie (și s-o facă să rămînă cu
dînsul). Mîncea e la tovarășul Stroe, scoa-
teți-o să dăm nițel în ea. Pînă atunci prin-
de cutia asta de conserve... hop! ai prins-o?
— Ce faci Gicule, ești nebun? Bine, bine,
încălziți-vă, zice Anghel, o să vă vedem noi
la suig!... Domnișoara dansează?
— Abia m-am descălțat, se resemnează
fals Lizeta.
— Ce bă, asta e muzică? Tovarășii Adela
nu găsesc tirbușonul, și doar l-a pus aici
pe pătura, adineaurea era aici. N-ai văzut
un tirbușon?
— Mai încolo, lîngă o tufă, stă Plopeanu în
pantaloni scurți și vorbește cu Loviște, ju-
risconsulntul. Stă pe o pătura cadrlată, cu
picioarele afară.
— E evident, zice Loviște, natura dă plă-
ceri serioase și chiar... tonice, cu sînt dis-
pus s-o admit, dar...
— Față de modalitatea contemporană a
existenței, spune cam stînjînit Plopeanu,
care se desășoară îndeobște în locuri în-
chise, într-o fatală claustratie... da, pînă
la un punct...
— Cum ați spus?
— Da, ziceam, natura e în adevăr, dat
fiind ceea ce avansăm, un loc al deschide-
rii de perspectivă, al...
— N-ai văzut un tirbușon, domnu Plope-
anu? Era aici pe iarba acum nici zece
minute.
— Dezolat, domnișoară Adela, zice Plope-
anu surzînd binevoitor. Dezolat.
— Cum era tirbușonul? întrebă și Lo-
viște, distrat.
— Adică cum „cum era”? Tirbușon! Și
Adela pleacă să-l caute mai departe.
— ... Al deschiderii de perspectivă, zice
Plopeanu, pentru că lăsînd la o parte de-
licilele pur cromatice, pe care de altfel
orășul le dispandiază cu multă parcimo-
nie...
— E firesc, zice Loviște, privind pe de-
asupra munților.
— E firesc și nu e firesc, zice Plopeanu,
străduindu-se să-și prindă bine gîndul,
și am să-ți spun și de ce cred că nu e firesc.
O simplă opinie, de altfel, subiectivă ca toate
opiniile.
— Din capul domnișoarei Lizeta, care dansa,
mîncea de volci a sărit pe pătura cadrlată
și a intrat în tufă. Trei băieți s-au repe-

zit s-o ia, unul a călcat chiar pe colțul pă-
turii, dar s-a întors și a zis pardon.
— Nu face nimica, a murmurat împă-
ciuitor Loviște.
— Sînteți săriți de pe fix? Vezi Gicule
că-ți filează o lampă! a strigat domnișoara
Lizeta fără să se supere și fără să se des-
prîndă de partenerul ei.
— Între timp au venit și cei cu bidoanele.
— Cine vrea apă? — Eu! Eu! Eu! N-o
bea toată, mai lasă-ne și nouă! Vezi că te
duci tu s-aduci alta. A vărsat-o, prostul
dracului. Pardon pentru cuvîntul prost.
Plopeanu ar dori și el apă, dar nu știe
cum să facă. Loviște i-a prins gîndul (e foarte
ager Loviște, se cunoaște că are Dreptul la
bază). — Băieți, — zice el — ar fi echita-
bil... Însă zgomotul e prea mare, nu se
aude nimic. Tovarășii! strigă Loviște, dar
micu Pandeale a luat un bidoan și a fugit.
Acuma Ursulescu, de la Atelierul mecanic
se ține după el și-l blochează la picioare.
Ceilalți strîși ciorchine împrejurul Sandei
s-au întors să ridă de Gabrea care s-a urdat
ciuculete. Așa-i trebuie!
— Jurisconsulntul se întoarce la locul lui ri-
dicînd din umeri.
— Mă gîndeam, zice Plopeanu fără să
facă atenție la sete, în cîte chipuri, cu cîta
variație se îmbracă natura în culori, despre
care nu știi dacă sînt realități ontologice
sau simple percepții, date în conștiință...
dinainte...
— Loviște privi împrejur și nevăzînd pe ni-
meni lîngă ei zise încet:
— Aprioric... Apoi cu băgare de seamă
apucă o gînganie care se suia pe picior și
o dădu jos.
— Plopeanu se făcu că nu observă acest aju-
tor.
— Pentru că de pildă într-o peșteră, poți
să spui că stalactitele conțin culoare cîta
vreme acolo e întineric beznă și n-au cum
să se reflecte în nimic? Te-ai întregat vreo-
dată domnule avocat, — și lucrul acesta e
cu osebire turbulată — dacă nu cumva con-
ținutul intim al plăcerii estetice, al acelei
plăceri despre care Platon afirma...
— S-a găsit, s-a găsit, bine că s-a găsit!
Of! se auzi topînd Adela.
— Ce s-a găsit? întrebă Loviște contra-
riat.
— Tirbușonul! Era băgat în bocanc.
Asta-i tot de-a lui Nestorescu. Am să-l pi-
răsc la toată lumea. Ați văzut tovarășe re-
psonabil că s-a găsit? Și Adela, bucurată,
dădu una peste cap lui Nestorescu, băgă
tirbușonul în rușac și îl legă, de plecare.

Ceilalți se pregăteau și ei să plece. Muzi-
cutele încetaseră. Stringîndu-și pătura, Plope-
anu spuse lui Loviște fără să întoarcă
fața:
— În materia aceasta, a existenței în
sine a imaginilor reprezentate, pluralitatea
de păreri e deconcertantă chiar în rîndul
acelora care poartă în ei răspunderea și pre-
stigiul gîndirii adevărate. După care se
sculă, potrivit pătura între curele și săltă cu
ajutorul jurisconsulntului rana în spinare.
— Ei cum vi se pare? — întrebă res-
ponsabilul Anghel cînd trecu prin fața lui.
— Minunat, minunat... E foarte agrea-
bil.
— N-ati oboșit, nu e prea grea ranita?
— Cîtuși de puțin, se împotrivi Plopeanu
și cu o smucitură potrivit centrul de greu-
tate mai sus și porni după convoi.
— Tăpașanul mic, smălțat cu iarba, mai
mergea pînă într-un loc, apoi drumul se răsuc-
cea scurt și ataca un pripor pietros din care
cînd și cînd un bolovan pleca la vale, hău-
lînd. Cei mai tineri o luaseră pieptis, dar
Plopeanu și Loviște rămăși mai în urmă
urcînd cumint pe serpentină. La dreapta va-
lea se deschidea măreț, pînă departe, în-
tînd într-un abur strălucitor, ca într-un vîl
diafan, cu irizații. Colți masivi de piatră se
profilau în zare, deasupra platoului, ful-
gerîndu-și uneori sub o trimbă de lumină
crudă zîmții argintii. Din strungile vîclelor
pălea necurmat o boare de aer rece,
plină de mireasmă tari.
— Nicu nu se pune chestiunea, zise Lo-
viște urcînd cam crăcînat o buclă de ser-
pentină.
— Ai? făcu Plopeanu congestionat, tî-
nînd degetele în curelele ranici ca în mar-
ginile vestei. Ce spuneți? N-am fost atent.
— Ziceam... și Loviște se opri un mo-
ment să se steargă de sudoare... nu se
pune chestiunea în modul în care o pun ei.
E un fel cu totul eronat de a pune chesti-
țiunea.
— Da, e adevărat, acceptă Plopeanu care
se oprise și el și-și trecea mîna subțire peste
ceafă. E un mod de a vedea total diver-
gent cu realitatea. — Mai străbătura zecce
metri... — Și ale căruia consecințe nu sînt
deloc de trecut cu vederea, adăugă el cînd
ajunseră la curba cealaltă de unde se vedea
pe versantul opus o fermecătoare dîmbră
de fagi. — Încît și din acest punct de vedere
pot să adaug odată mai mult...
— Nu vă supărați, zise Loviște, respec-
tuos, nu se aude din cauza apei ăsteia ne-

norocite. Dacă vreti să mai spuneți o dată.
Dar Plopeanu tăcu și mai făcu cu bărbia
în vînt vreo sută de metri. Apoi, brusc,
îi veni o idee:
— Te-ai gîndit vreedată dacă lumea a-
ceasta a aparențelor, se întoarce el spre
avocat, care însă înainta poticîndu-se la
oarecare distanță și care auzind că i se
spune ceva venea acum tare, smucindu-și
capul ca un cal.
— Te-ai gîndit vreedată — repetă Plope-
anu aproape strîgînd — dacă lumea a-
ceasta a aparențelor...
— Care lume? întrebă de la cinci metri,
deznădăjduit că nu auzise, Loviște.
— A aparențelor! Fenomenală! strigă
Plopeanu, dar tot atunci un pietroi plecă de
sub bocancul lui și o luă în jos pe serpen-
tină. Loviște abia avu timp să-l ferească.
— Era să-mi vină peste picioare, spuse el
cînd ajunse la convorbitorul său.
— Aș fi fost realmente dezolat, rosti
amabil Plopeanu, ca o scuză. Te rog să nu
mi-o ței în nume de rău.
— Vai de mine, se poate? Sînt pietrele
astea care n-au nici o rațiune, de fapt.
— Nu se poate spune că n-au nicio ra-
țiune, zise Plopeanu oricit era de amabil.
Advocatul făcu ochii mari:
— Atunci... Mi se pare, sînteți animist,
întrebă el, după ce privi iar o dată în jur.
— Ba deloc, deloc, protestă Plopeanu, nu
din acest punct de vedere m-am exprimat
asa. În cazul de față sîntem în divergență
asupra accepțiunii cuvîntului rațiune.
— Cum însă serpentina nu-i încăpea pe
amîndoi, Loviște rămăse din nou în urmă,
dar se șteia mereu cu cîte un cap înainte să
prînda ceva din conversație.
De sus de pe platou se auzi rădădă
chote și fluierături, apoi glaturii veșele de
fete începură să cînte ceva, în timp ce mi-
cul Pandeale care fugise cu bidoanul și ajun-
se primul sus, venea acum înapoi, îm-
preună cu Anghel, să-i întîmpine la sfîrșit-
tul efortului pe cei doi întîrziți.
— Urcînd, ajutîndu-se și de mîini, Plopeanu
se înălță pe creastă de unde piscul se ve-
dea acum în toată majestuozitatea lui splen-
doară, între norii care-l nimbau.
— Ei! Ce zici, tovarășe? întrebă vesel
Anghel.
— Este, aș putea spune... începui Plope-
anu făcînd efortul de a-și clarifica ideea...
este o adevărat impresionant. Impresio-
nant, nu? se întoarce el spre jurisconsulnt.
— Evident, evident!... făcu Loviște ve-
nînd din urmă.
1958.

SÎNZIANA POP •

PUTINE MOBILE ȘI CALME

E ram doi în mașină dar mie mi se lun-
giseră mîinile și picioarele. Mi se lun-
giseră mîinile de așteptare și mă du-
reau. Și picioarele. Bărbatul alecat
deasupra volanului era un bărbat din profil.
Nu-ntorcea capul spre dreapta. Mașina nu mer-
gea, dar el nu-ntorcea capul, îi vedeam mîna
cu care fuma și ochiul arab cu despicătură spre
tîmplă.
— Sînteam pe malul lacului. Fumul ieșea pe
geam și-o lua în larg și apa venea spre noi,
în mașină. Între alb și albastru, rareori, băr-
batul rostea cuvinte de lemn, inele și bile plez-
neau în parbriz și-i cădeau pe genunchi și pe
ghete.
— Dar pe mine mă dureau mîinile și le-am scos
afară pe geam. Le-am așezat în nisip, printre
fitele rare de iarba. Le priveam cum cresc.
De nicăieri nu soseau ogarii lui Nichita Stă-
nescu, cîinii lui țîșniți pe strigătul de luptă
al stăpînului. Și-i așteptam. Haite de cîini mi-ar
fi plăcut pe brațe, seteri galbeni și negri, cete
de sabinbernarzi, cîini ciobănești și dulăi.
Asta-mi lipsca. Vîntătoare pămîntului roște,
tropotul căprioarelor calde, tropot de cerbi,
mersul bine legat în coapse și-n glezne. Soldarii
țîșnite de vulpi, flăcări viii în pădure, nevăști-
tine și ververite-n sîn, pui de cue lăsați în cu-
buri străine. Și șerpi la-ncheieturi și șopîre,
arse de soare, cu pielea fierbinte și nouă.
— Am întors capul și l-am privit. Fuma. Îmi
plăceau forța aplecată peste volan, neclintirea,
liniștea lui de bărbat Biederemayer. Nici o fe-
crastră nu era deschisă. Nici o ușă. Mobile pu-
ține și calme. Și chei la toate sertarele și-n
sertare percepse. Sentimente pe picioare sub-
țiri și spetezele drepte. Senzații cafenii, furnir
stejar, lustru cu gînt pe dinafară.
— I-aș fi spart geamurile cu pietre. Dar ordi-
nea lui putea cîrtopi lumea și cu eram atunci
la vîntoare. Tocmai chemam cîinii pămîntului
și ei îmi veneau bubind.
— Și-apoi am auzit risete. Sosiseră niște fete
pe mal, cinci domnișoare în spîhelșon și pu-
lovere desicate-ntr-o sînă. Cu breton și cu
funde, pictate și pline de dinți. Îi rideau lui,
plesnindu-l cu ochii, jucîndu-se. Jucau din tru-
pul gol, strîns în puțină stambă. Alergau în
degete și-n glezne, arcuite, se opeau gîfîind
cu păru-n păsări, moale de vînt și de soare.
Creștea din ele o mireasmă tare, de apă și de
zăpadă, o tinerete nerușinată.
— Dar el fuma. Fuma în tăcere. Apoi a-ntors
capul, și-a-nceput să ridă... A-nceput și el să
ridă, privind pe geam. Rîdea umplîndu-și gura
de dinți, ca moartea, cu capul pe spate și
ochii-n cuțit, prototipul sentimental Bieder-
mayer.

VASILE REBREANU

cămașa albă

A rborii, casele, cîmpul
răspîndeau în ziua a-
ceea răcoare, prospe-
țime și curățenie. Ră-
coarea lor era asemănătoare
cu a unei cămăși albe, cura-
țate. Păreau toate ușoare, fra-
gile.
— Ei își îmbrăcaseră cămașa, era
frumos și încruntat. Avea cu-
țitul tîngur.
— Era singur și era bărbat.
Numai cămașa nu-l stătea
chiar bine, îi stingherea, poate
era prea largă. Acest lucru
îl spusese chiar ea, cînd o în-
tîlni și se priviră unul pe ce-
lălalt îndelung, respirîndu-se
încet prin ochi, adine. Erau
numai ei amîndoi.
— Și ce era cu această că-
mașă de fi stingherea? Îi mai
trebuia poate ceva, ca să-i
vină bine. Și voi să meargă
mai departe.
— Îți trebuie un brîu peste
mîjloc. Un brîu frumos, ca
oricărui bărbat, îi spusese.
— În clipa aceea capecii plu-
teu și păreau transparenti,
se clătinau în ritmul respira-
ției lor pînă cînd nu mai era
decît o singură respirație, a
lui.
— Fata dispăruse.
— Era un brîu pe care îl ri-
dică și se încinse cu el. Că-
mașa albă îi venea bine acum,
și brîul mai era bun la ceva:
avea unde să-și țină cuțitul.
Așcutit, treaz, lucitor și aprins
și-l înfîșie în brîu.
— P. S. 1. Cred că v-ați dat cu
toții seama că este vorba de
domnișoara A., fata asta cu
ochi marl, frumoasă. Și pe
care e de prios să vă spun
cît o iubese.
— P. S. 2. Și tu lună de ceastal
așa, tălată în două?!

Desene de
CRISTINA CRÎNTEANU

Locuințe noi la Reșița ● Fotografia: FLORENTIN OIȚA

OSKAR PASTIOR

RITM

Cind, spre seară, din Căpîlna fetele pe drum coboară, din Căpîlna înspre moară cîntă rar cu plopii-gălături înspre moara din Căpîlna și se leagă de plopii; cînd, spre seară, din Căpîlna fetele pe drum coboară bate-un vînt dinspre Căpîlna printre fete, înspre moară, printre plopii care-n seară tremură cînd raza lunii de la moară spre Căpîlna se oprește. Fetele stau în cumpănă o clipă și pe drum din nou coboară, din Căpîlna înspre moară, pe cînd plopii, stîns, în seară tremură.

În românește de GEORGE RADU

agenda

G. DIMISIANU

NOTE DESPRE PROZA DE ANALIZĂ

Scrind, în *Lucaferul*, despre volumul Paznic la armonii și urmînd să stabilească nota specifică definitorie a autorului, Al. Oprea deschide o adevărată canoadă polemică împotriva acelor critici care au îmbrățișat ideea că povestirile lui Nicolae Velea ar fi produsul unui „scriitor analist”.

În chip direct sînt vizate cîteva afirmații făcute de mine într-o cronică din *Gazeta Literară*, dar nu asta m-a decis să răspund colegului meu, ci încredințarea că o confruntare de păreri declanșată de acest subiect ar atrage în discuție, poate, și chestiuni de interes literar mai larg.

Constatam cu alt prilej că în proza noastră de astăzi o atenție meriută sporită se acordă acelor formule epice care inlesnesc observarea cit de neuitată a psihologilor, accesul către zonele intime, învaluite ale conștiinței umane; a crescut enorm, în proza actuală, interesul pentru explorarea proceselor morale, preocuparea de a delini și analiza natura fenomenelor petrecute în sfera realităților interioare ale omului. Tendința aceasta nu e întâmplătoare, ea traduce o aspirație fundamentală a prozei noastre de a răspunde împrejurărilor prezente cînd, așa cum s-a subliniat adeseori, conștiința devine principalul sediu al înfruntărilor dintre nou și vechi, asta însemnînd, în esență, principalul termen de manifestare al conflictelor umane din care literatura este chemată să-și tragă substanța.

Foarte multe căutări ale tinerilor se circumscriu, în momentul de față, acestei arii de investigație: o proză ce tinde să reconstituie diagrama complicată a mișcărilor lăuntrice, să prindă sub lupă procesele subtile care determină nașterea sau declinul unor sentimente, cristalizarea unor convingeri. Asemenea obiective presupun, se înțelege, folosirea bogată a mijloacelor introspecției, ale analizei psihologice, cum se și întâmplă, critica văzîndu-se în situația de a constata augmen-tarea direcției analitice în proza noastră. E adevărat în același timp că nu toți scriitorii ale căror nume sînt asociate, la a anumită dată, de caracteristicile unei direcții literare o și reprezintă, în fapt, prin realitatea operii lor. Sînt cunoscute destule cazuri cînd nume semne exterioare, simple aparențe au decisa atarearea unui scriitor de o tendință literară, urmînd ca mai tîrziu abia, reevaluarea critică să stabilizească adevăratele filiații și apartenențe.

Situația e posibilă și astăzi. Nu orice experiență ilustrează o tendință în literatură, un stil, nu orice schiță (spre a reveni la tema noastră) în care e vorba de frămîntarea sufletescă a unui personaj, de notarea unor reflexii asupra naturii umane etc. — și cîte de acestea nu sînt — ne poate îndreptăți să vorbim despre autorul ei ca despre un analist. Alfel, în foarte scurt timp, am fi martorii unei înflăcări de formule estetice cărora, apoi, cu greu i-am putea pune stavilă. E necesară de aceea o minimă precauție în exercitarea actului critic, chemat să opereze asupra materiei literare vii, nefixată încă în chenare definitive — și e probabil că asemenea rațiuni salutare l-au determinat pe Al. Oprea să exprime punctul de vedere pe care-l aminteam la început.

Reprezintă însă cazul lui Velea un exemplu de diagnostic critic fals? E într-adevăr lipsită de orice teme încrederea pe care cei mai mulți critici au în-vestit-o în virtuțile sale de analist? În ceea ce mă privește îmi reafirm convingerea că literatura lui Nicolae Velea este în primul rînd o literatură de observație psihologică, izbutind să realizeze, la nivelul celor mai bune pagini analitice din proza contemporană, investigații profunde în lumea interioară a eroilor săi. Mă alătur în această chestiune și păreri exprimate de D. Micu și N. Manolescu în lucrarea lor recentă *Literatura română de azi* unde se afirmă: „Cel mai în-ăstrat pentru analiză dintre prozatorii tineri, pare Nicolae Velea” (pag. 267).

Pentru a defini specificul prozei lui Velea, Al. Oprea crede a fi găsit un punct de plecare în distincția pe care o făcea împrăsciat între *moralism și analism*: „Moralismul face observații asupra sufletului și a conduitei omului (nu constată, cum citează Al. Oprea, n. a.), caută cauzele stărilor sufletești, tipice etc. Analismul observă sufletul, îl descrie (analizează), îl descrie.” După care Al. Oprea conchide: „așa spune că Velea nu e alt analist cit moralist”. Dar de ce consideră Al. Oprea că cele două noțiuni se exclud cînd, de fapt, în cele mai multe situații, ele sînt complementare? O spune tot împrăsciatul chiar în continuarea citatului invocat de Al. Oprea: „Firește că rar cineva e numai una sau alta. Și dacă există analisti, care nu s-moralisti, ca Dostoievski, nu există moralisti care să nu fie analisti”. Eliminînd absolutizarea din ultima parte a afirmației, aserțiunea e valabilă deoarece moralismul înseamnă viziune, atitudine față de existență, față de „conduita” umană, în timp ce analismul indică doar formula literară prin care această atitudine (sau alta) se exprimă. Iată așadar că scriitorul nostru, fiind un moralist, cum s-a mai spus nu numai de către Al. Oprea, nu-l putem retrage automat calitatea de analist. Dar preopinientul meu luminează și alte argumente spre a se refera la Velea această caracterizare pe care criticul i-ar fi acordat-o în chip eronat. Unul ar fi acela că în cutare schiță „modul în care eroii devin «conștienți» nu este înfățișat ci declarat”, și în alta eroul însuși povestește „iluminarea” sa „rezumînd și declarînd rezultatele procesului de trezire interioară” sau că „multe întîmplări din volum sînt povestite de cinea”. (s. n.). Dar, exprimîndu-se astfel, criticul nu ne lasă oare să bănuim că prin analiză psihologică înțelege număidecît autoanaliză, monolog interior? Și nu introduce, în felul acesta, în operația critică, un criteriu prea limitativ (didactic), aplicabil oriunde și oricum? Că așa stau lucrurile mă încredințeză faptul că și atunci cînd scrie despre alți autori decît Velea, criticul invocă tot argumentele de mai sus și chiar în același termen. Despre Ion Băieșu de pildă, în cronică anterioară celei despre Velea: „Narațiunea subterană împredună, se sprijină pe schimbări bruște în caracterul eroilor care nu sînt înfățișate ci declarate” (s. n.). E curioz de alfel că într-un alt critic care pledează (cu adresă polemică) pentru definirea cit mai exactă a individualității scriitorilor găsăm asemenea similitudini de caracteri-re, ce nu sînt de natură să ducă la diferențierea valorilor, ci dimpotrivă. Încă un exemplu, privitor la stilul celor doi prozatori. La Băieșu criticul observă „o limbujă miticească, debitată (sic) în mare grabă, gîlîit”. Și apoi la Velea: „stilul lui Nicolae Velea se reduce la un miticism trecut prin școala lui Urmuz”.

Spre a relua însă firul principal al însemnărilor vom spune că articolul lui Al. Oprea lasă aproape cu totul în afara discuției tocmai scrierile cele mai reprezentative pentru virtuțile, de analist ale prozatorului: *Întîlnire tîrzie*, *În treacă*, *Sunetele*. Tocmai aici capacitatea lui Velea de a urmări meandrele unui sentiment, acumularea de premise psihologice în vederea declanșării conflictului etic mi se par pe un nivel în valoare mai puternic decît orînd în altă parte. Ce altceva cuprinde navela *Întîlnire tîrzie* decît analiza minuțioasă, răbdătoare a modulului cum încolțește și se amplifică, spre a culmina tragic, o stare de spirit, suspiciunea? Ce altceva decît o analiză a necomunicării ireversibile dintre cei doi tineri eroi avem în schița *În treacă*? Ce altceva decît o analiză a revifcării dureroase a unor sentimente ce păreau de mult înăbușite găsîm în *Sunetele*? Dar amprenta analistului o descoperim la Velea nu numai în natura problemelor umane de care e solicitat, ci și în perspectiva din care privește fiecare situație de viață, în modul cum eroii își comentează mișcărilor, faptele, stăruind îndelung asupra fiecărui gest, cit de mărunț, năzuind, peste tot, să descopere sensuri de amploare. Un singur citat, din schița *Salariul*: „Așteptînd-o, el și-o închipui cum o să apară. Cu capul aplecat nițel pe umărul stîng, avînd în înfățișarea ei ceva resemnat și totodată îndrăgît.”

Nu e o înnoiere în fata mea, se gîndi Tudor, e o încoiere pe care ar simți-o în fața oricărui bărbat. I-a venit timpul să iubească, ea se împotrivesc și se supără pe ce simte și m-am nimerit eu. Mi se supune și mi se împotrivesc mie.

Își aminti cum într-o seară ea îi spusese că-i drag. Atît. Că-i drag, dar că nu-l iubește. În seara următoare nu venise. Cînd s-a văzut pe urmă, ea i-a spus că se îmbrăcase pentru întîlnire, dar după asta s-a gîndit că n-o ar mai veni. N-ar veni. Se trîntise în pat, așa îmbrăcată, a început să citească și n-a mai venit.

Apoi îl lovi bănuiala că el și Dora s-ar putea întîmpla să chinuiească un sentiment nesosit la timp, sau poate nesosit de loc”. E fără îndoială opția unui analist aceasta, a unui scriitor înclinat să epuizeze și ultima semnificație a faptelor care îi cad sub raza obiectivului, dispus să sondeze straturile cele mai ascunse ale sufletului.

Dar mă opresc aici fiindcă rostul acestor însemnări nu e alt decît acela de a prelunge comentariul în jurul unui scriitor de certă originalitate, cit de sublinia o idee privitoare la discuțiile literare: esențiale sînt considerarea critică diferențiată a literaturii, exprimarea opiniilor cit de diverse, dar pornind de la realitatea intrinsecă a operelor și nu de la simpla dorință de a ne delimita, e sau nu e cazul, de părerile altora, de a da, cu orice pret, un curs polemic intervențiilor noastre.

continuări

TEXTE ȘI PRETEXTE

unei manii, pesemne rentabile: exploatarea bătrînilor de către autori. Cînd bătrîni sînt obosiți vine schimbul II: o generație spontanee de gazetari, scriitori, reporteri, pe scurt ființe cu capul în nori sau în traistă — după caz — cîntînd unele și gîsînd totdeauna altele, capabile să întrebe candid tot soiul de lucruri care, de altfel, se observă cu ochiul liber. În fine nici figurile ilustre Arhimede, Ștefan cel Mare, Harap Alb, Piparuș Petru, Olandzul zburător, Demostene n-au tîhnă și umbli fără căpătii ca stafia din Hamlet (fotografie și ea într-o brigadă, ca termen de comparație) iar Stan Păițiu degeaba și-a schimbat numele în Pătescu — tot a păițit-o, compromis într-o scenetă fără har. „Arhimede: Evrica! Olteanu! Hai, fii cumințe! Arhimede: Timpul merge înainte / Eu mă-nțorc printr milenii / Au fost mai deștepti oltenii” (Dintr-un program distins în finala celui de al 7-lea concurs al artiștilor amatori). Ce-ar putea „duce la evazionism” (vorba Andrei Parulului) parcă n-aș prea vedea, într-o brigadă, dar că „schematismul, idilismul, negativismul, formalismul, cosmopolitismul, naturalismul ș. a. sînt dușmani și ai brigăzii artistice de agitație” (tot Andrei Parulului) ce desăvîșire limpede. Din șapte păcate, cu timpul, două au devenit, probabil, calități de vreme ce cu schematismul și idilismul se cîștigă bani frumoși în literatura scrisă pentru amatori. Prin acumularea, se naște un univers sălcii și sleit, cu oameni de tinichea, in-țorși cu cheia și potrișiți la cuvîntul „cîntec”, precum deșteptătorul la 6 dimineața. Nimic nu e mai la locul lui: netalentul și graba și lipsa de respect față de spectatorii lăsece fără miță, ca tăvălugul, orice relief, fie că e vorba de oameni, plante sau animale. Ca din planeta Marte un poet cu volum scrie: „Iar grangurii și vrăbii / În zvăpăiatul vînt / Tot saltă în stamine” și eoul descoperirilor lui e contagios. Într-un text (distins și el) găsim „de cocoi nu mai duc dor / 7 astăzi a... incubator”. Ignoranța noastră presupune relații de ce tot altă natură între găini și cocoi, decît cloclul.

La țară, animalele n-au decît să fie cum vor, textele să meargă! Și merg. Un poet cunoscut scrie despre oi cu labe ca de pildă: „Ba că-i rîie / ba că-i hîră / ba că-i jabă / sau răsfulg / (saltă-o labă / cînd o mulg...)” ceea ce poate să însemne, printre altele, că n-a mai fost de mult pe la țară, unde oile au început deja să poarte picioare. Și nu ne mai mirăm atunci cînd un textier oarecare toarnă pe brazde sare în loc de bio într-un context de toată claritatea: „Ce tot torni acolo sare / Pe-arsătură, pe ogoare, / Asta-i sare de-a de soi / Și face cit patru boi”. Ingrășăminte chimice — se lămurește mai departe, noi rămînd să ne întrebăm totuși cînd au fost folosiți — aîț de direct — boii ca ingrășăminte? Confecția și stîlcirea limbii nu iartă nici frumosa noastră plante: unele, cum ar fi porumbul, sînt desinate în maniera de blestem „porumb, porumbel / da-r-ar belșugul n-el... lovit-e-ar belșugul cu ploii”, altele împart soarta cu poezii: „ne recunoaște viața pe-amin-

doi / cu ca poet, tu ca ovăz de soi”; în fine, tot sub aparență de plantă circulă și cuvîntul glie într-o strictă înfățișare logică: „A pus mama-un pui de glie” / Gîla mî-a dat pui o mie”. Strălucind suspect, înzozzornată cu false podoabe această poezie „cultă” și, mai ales, cum se vede, cea nu prea cultă, a-unge să vizeze și unele producții culesse și publicate ca populare. Bănuim, uncori, un creion bont și sec care umbli prin ritmurile poeziei populare, sperînd figurile de stil și pu-nînd pe fugă cuvintele inspirate. O fîțîșă de țară așteaptă pe cineva la poști și cînd a-cela vine, ce-i dă-n gînd copilei? „Ea zbughînd, de gît îmi sare / Și-mi șoptește vorbe rare: „Nu vreau să mă fac acrită...” (De frică poate, să n-ajungă a recita texte de felul celor citate pînă acum). În altă parte, remarcăm „spiritul popular” în care țărănul român vorbește, probabil, de dimineață pînă seara „Și-oi țese un covor / Al înfățirilor / Iar mai jos într-o vilcă / Sonde cel mai fin / Ici oi pune un cămin”. (Versuri culesse din regiunea Suceava). La urma urmei, ce-i de vină cel ce-o fi făcut cîntecul, ambiționînd, să scrie și semene cu ce se scrie în broșurile editate de Casa Centrală a Creației Populare? Săracele rime, „pîmînt — avînt cuvînt — cînt”, „Hunedoara — țara — para”; „Onști — Săvinești — Borzești — ferestii” ș. a., înfîlțite scîitor acolo, chiar la scriitorii cu condei, ne-ar putea face să credem că vocabularul poetic dacă-dacă depășește 60 de cuvinte — mult!

Cam de cine n-are chemare literară se simte atras de poezia populară. Un aer comun de suficiență circulă în aceste broșuri și interesul față de recolte financiare mănoase (ca să fim populari pînă la capăt), abia de se poate ascunde sub acel „specific” al literaturii pentru amatori. Cuprinzător cuvînt, specificul: încep cu el toate raturile la calitate și toate dispulările. Conșolați de specific, unii scriitori și destul de mulți textieri nu se jeneză să ducă la Casa Centrală a Creației Populare (uneori după lungi insistențe) file desprinse din cosul de hîrtii. Prămintării prea mari nu-i bîntuie nici pe tovarășii de acolo, cînd dau avizul de publicare: bine că au ca edită și se acoperă. Nici urechile juriștilor nu sînt tulburate la auzul contrafacțiilor; dimpotrivă: prin distincții se dă cel mai autorizat gît textelor idilice, false față cu bogăția realității (Spre încredințare, majoritatea citatelor au fost culesse din programele distinsă la faza finală a celui de la 7-lea Con-curs al artiștilor amatori).

Într-o atmosferă de blîndă încurajare se nase, în asemenea împrejurări, entuziasme în sală și chiuituri pe scenă. Personal, însă, nechiuind și neju-cînd, doar citînd, rareori am întîlnit o imagine mai lîncedă și lălie asupra vieții decît după ce am închis cele — slavă Domnului! — numai sase caiete de texte. Înadins n-am remarcat și pe cele bune dintre ele, fiindcă procedul ar fi liniștit unele imposturi. Clar: nu lucrurile bune preocupănesc!

Larga mișcare de amatori e un fenomen viu și important căruia nu trebuie să i se ofere cu nici un pret, surrogat. Cu produse mediocre nu se face culturalizarea maselor. Zice Andrei Parul: „Brigada artistică de agitație se adresează sufletului omesc”. Să-l bucare, însă, nu să ni-l scoată.

De multe ori, cînd s-a discutat despre acest fel de texte, despre brigăzi și programele lor am auzit formula-pretext: „ser-vesc”. Rămîne să vedem la ce.

continuări

O PUBLICAȚIE: „INDREPTAR”

Interesantă este, în pofida titlu-lui nu prea inspirat, rubrica *Cu mîin-n sac, reminiscențe, po-triveli*, în care sînt așezate ală-turi versuri ale unor poeți dăru-riți, în care se găsesc fîe expres-sii, fîe imagini înrudite. De ex.: „Într-un crîng paseri cîntau/Sî-n-turnarea primăverii / Cu conștea o serbau” (Gh. Sion: *Cucul și pîndicica*). „Ciorîlia cea voioasă în vîzduh se legăna / Și-tîrnarea primăverii cu dulci cîripiri serba” (C. Negruzți: *Aprodat Purice*). „În mai, cînd rozele-n-floresc” (Traian Demetrescu) — „Primăvara-nția oară rozele cînd în-floresc” (Anton Pann). „Pe ulițe impresii adîmi de doliu mic” (N. Davidsescu). „Taut est gris-doux comme la fin d'un deni-denil” (G. Rodenbach). „Lubito, e toamnă tîrzie / Și pasul abia mi-ă mai port. / Zădarnic mă-ștepti e-ală dată, / Caci visul e mort” (Al. T. Stamatiad). „Lubito, și iar am venit, / Dar astăzi de-abia mă mai port. / Deschide elavrin și cîntă-mi / Un cîntec de morți” (G. Bacovia). Prin citarea în această rubrică nu se urmărește cît de puțin discreditaarea unui autor (Rubrica e alimentată și de producția re-dactorilor), ci, pur și simplu, relevarea de „reminiscențe, potri-veli”.

În mai multe numere, I. M. Băseu a publicat *Achiziții dintr-un roman, notări, reflecții*, multe demne de reținut. Transcriu cîte-vas: „Lucrările în mîinile unui cop-il lipsit de imaginație... Ce specta-col demn de compătimire!... „Medicîritatea unui om o vezi mai ales din leul cum se com-porță în nemorțire”. „Sublinie-ri făcute în cărți beletristice, în timpul lecturii, sînt cele mai minunate autocharacterizări”. U-

nele femei, cînd citeșc, tin cartea în mîină așa cum ar ține o o-gîlîndă în care s-ar admira”. „Pie-sele de teatru sînt cărți cu poze vii”. Literatura (în speță, versurile) tipărită în *Indreptar* a trecut a-propos în întregime în volum. Poeziile publicate aici de I. M. Băseu, lăunțoasă, au fost repro-duse, cele mai multe, în *Reun-țările luminoase*. Alexandru Col-orian, unul din colaboratorii cei mai activi, a publicat în *Indrep-tar* versurile care aveau să intre în volumele 1917 și *Exil* și în cîielul *Sub zorii primăverii* din *Poema eternă*.

Citarea lui Alexandru Colorian printre poeți va surprinde, poate, pe tineri. Mărturisesc al fi cunoscut și eu, multă vreme, doar ca editor și exeget al operii lui Eminescu. Critica s-a ocupat mult prea puțin de versurile sale. Și, totuși, Alexandru Colorian e un poet cu vastă activitate. A de-butat la *Vita nouă*, înainte de primul război mondial. În 1913, el e de liceu. Al secundă pe Eu-rogeniu Speranția în redactarea unei interesante reviste, *Sărba-toarea erolilor*, care a obținut col-laborarea unor scriitori de notorietate, inclusiv a lui Macedonski. În 1926 debuta editorial cu pla-cheta *Simple fantezii pentru toam-nă*. Incorporată peste doi ani în volumul *Prezidiu* în zori. Recentiz-mul acest lui, Persecușius în-remorca cîielul *Prezidiu în noap-te*, prin ale cărui versuri măscute din experiența dură a frontului, „trece — precum în *Da profundis* — o înfălțită, un popas se face în virtutea de foc și duhul poeziei coboară în cerc de lumină peste o viață încercată”.

Într-adevăr, și în *Da profundis* și în alte „poeme de război” (grupate mai tîrziu în volumul 1917) realismul notărilor e trans-figurat de o vibrație, de un dra-matism interior, în alștrîi de o stare lirică: „Și trec coloane-n zădrenie, nemincate, / Cu moar-te-n ochi, cu spaima-n oase, / Se-a-fundă-n apă, în noroale, / Lip-ta, lupă. / Și se retrag în de-părtare mică, ruptă, / Să reflecșă pînd-a-n grupi întunecoase...” Cite un referen intensificat în unele poeme rezonanță sufletescă, interiorizantă spirit atmosferă: „Pămîntul e de sîngue ud / Și din adîncuri gemete a-sud”. N-am cum înfățișe, evident, în spațiul de care dispun, cuprînsul tuturor celor vreo șapte volume de versuri semnate de Alexandru Colorian, așa că mă voi mulțumi să atrag atenția asupra unor as-pecte ale acestora. Într-un cîelu marin, de pildă, găsim frumoase stampe cu vechi priveliști de li-toral: un mîgdal „ca un copil su-rieste peste zare, / Fragil se pleacă-n spoaște de vînt”; „Flîntua, cu inscripții ciudate, la răscruce / Așteaptă-n înserare tot zvonul vechi din sat”, un „mîin-zăret alb de raza lunii” se oglîndește în „cer de peruzelă”; „covorul din moschee-n joc persan, / Cu roze înflorite fin de soare, / Visează sub versete din coran...”; marea se alintă „pe trepte de sa-lir”, iar „sus, cerul arde, cor-forescose”. Volumul *Stampa italiana* însumează imagini din „Cetatea soarelui” (Venetia), „Ce-tatea crînelor” (Florența), „Ce-tatea bucuriei” (Napoli), „Ce-tatea eternă” (Roma) și din „In-sula soarelui” (Gibuti) fixate mai cu seamă în catrene de impeca-bilă execuție. Cu aceleași riori parnasiane sînt evocate celebre tablouri și staturi din muzee ita-liene, precum „Venera-Afrodita”; „Din somnul pietrei, zera s-a-rit / Cu leneș trup, de colbă zădărnice, / Cu ochi înveștiți de dinosaur, / O mîin-n fată ei împietri”. Din *Poema eternă*, vast cîelu alcătuit din trei epu-grame: *Basmul copilăriei*, *Basmul iubirii* și *Basmul morții* sînt de reținut neapărat poeme de atmo-sferă, de evocare, ca de ex. *Casa copilăriei*, *Pădurea fermecată*, *Stampă veche*, în care prezentul înflorește cu amintirea, rezultatul cu visul. O mențiune specială pentru *Basmul morții*, inspirat, pare-de moartea lui Ovid Demetrescu, căruia îi este și dedicat. Iată începutul unei piese, *Elogiu pentru Elise*. În care dezolarea, senzația de pus-tiu, se traduce în reprezentări sugesive: „Casa, unde doliu nu mai este, / Singurătatea a rămas cu luna, / Ledera s-negreții tre-murătoare pe zid, / Și plopii de-argint vibrează ca flămuri, / Spre zări cere-n gol se deschiă...”

„Pomisen de la revista *Indreptar* și mă întorc la ea, nu spre a relua firul întreprînt (de fapt am repetat descrierea), ci pentru a epuiza că o instructiv și frunzînt și periodic de acest fel. În publicatii micl dăm nu rareori peste lucruri pe care me-rită să le aflăm, peste semnături interesante, peste scrieri pe ne-drept ignorate. Avem îndatorirea de a ne cunoaște cit mai exact trecutul spiritual, temelia națio-nală pe care ne stădăm să con-struim cultura prezentului și viito-rului.

IMNUL PATRIEI

amiază electrică, plămîinii ei respiră oțel, în sinii de-taurilor ei zvîcnește petro-lul, vîzdu și traversează anotimpuri triumfătoare, cercuri de orizont tot mai vaste, simboluri ale unei realități în continuu coa-cere, în vesnică devenire revoluționară.

În incandescentul miez al cuvîntelor, acolo unde ajung numai nemuritorii acestui pămînt, unde ca în-tr-o Hunedoară a verbelor totul este mișcare și clo-cot, unde metaforele sînt de piatră și vocalele ră-dună ca bronzul, unde su-netele proliferază flăcări, unde timpanele poezilor vi-brează ca tobele și inimile

lor înfloreșc dintr-o dată, acolo, numai acolo, se află silabele solemne, în-vînglătore, înalte ale vi-to-rului înn de cînstire a pa-triei. Ele pot fi dăltuite numai cu bătăile inimii. Ele pot fi scrise numai cu freamțul înalt al arteterelor. Fie ca inimile noastre, ale poezilor României Socia-liste, să pulzeze în amplitudini de aur, să vibreze cu întreaga lor tenacitate bărbătească în căutarea inspiratelor cuvinte-efigie, care ne vor fi nouă, tu-turor, arc de izbîndă colec-tivă, monument de so-lemnă și gravă recunoș-tință față de țară și partid, gînd de iubire și İmn.

AUTUMNALĂ CLUJEANĂ

vească exploziile vegetale din „Grădina botanică”, să citească o carte, o revistă. Din majoritatea tinerilor pe care i-a pri-mit la studiu, Clujul universi-tar va face astfel de specialisți. Iată de ce spun că și această toamnă clujeană are semnifica-ția înnoirii.

Și apoi, înnoită mi se înfăți-șează și stagiunea Naționalului clujean. Repertoriul său are o robustețe plină de speranță. Vom avea, cred, un remediu cert împotriva lungilor seri de iarnă care se apropie. Cum Blaga nu mai poate fi înfîlțit pe străzile orașului, fiind defi-nitiv plecat în Lanercmarul la-crimiei sale, vom avea, cred, bu-curia să-l auzim vorbind de pe scena Teatrului Național. Locul său e aici, împreună cu Sha-kespeare, cu Shaw. Aici și în eternitate. La o ultimă discuție

pe care am avut-o cu poetul, mi-am dat seama că-l interesau direct problemele de urbanistică. Mi-ar fi plăcut să-i aud opiniile despre noile cartiere — Grîgo-rescu și Ghicșoșeni — înfălțite în Cluj. Curiozitatea m-a pur-tat, mai zilele trecute, pînă la zidurile nouului cartier Gheorgheni. Nu voi stăruia asupra ci-frelor impresionante — numă-rul de apartamente, de metri pătrați locuibilii etc. — pe care mi le-a comunicat inginerul care mă însoțea. Din ampla lui ex-punere am înțeles, printre multe altele, că în noul cartier va exista un amfiteatru al poveș-tilor”. Adică o sală mare în care cei mai puțin virșnici din țară stăpîniți cartierului se vor aduna pentru a li se citi și a li se spune povești. E un drept al virstei lor, al cealului de aur al copilăriei. Un drept, și el,

deplin cîștigat sub orizontul so-cialismului.

Sub aceste auspicii ale elanu-lui și muncii constructive, orașul și regiunea Cluj au primit vizita conducătorilor de partid și de stat în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu. Întrîmpînă pre-tendenții cu un nestăvilit entuziasm, vizita înfălțit oas-peți a constituit prilejul unor valoroase analize ale muncii pătrăți locuibilii etc. — pe care mi le-a comunicat inginerul care mă însoțea. Din ampla lui ex-punere am înțeles, printre multe altele, că în noul cartier va exista un amfiteatru al poveș-tilor”. Adică o sală mare în care cei mai puțin virșnici din țară stăpîniți cartierului se vor aduna pentru a li se citi și a li se spune povești. E un drept al virstei lor, al cealului de aur al copilăriei. Un drept, și el,

cu ALAIN BOSQUET

despre poezia română și franceză despre arta traducerii

Surizător, cu ochi strălucitori de o bonomie neașteptată deloc sub ochelari, Alain Bosquet, sensibil poet și cunoscut critic literar...

Marele dumneavoastră Argezi (și-a zice prieten, punând însă în acest cuvânt un adânc respect) a fost de mai multe ori aici la mine. E un poet complex; prin traduceri germane...

Sint în parte opinii deja notate, îmi permit să adaug. Numai în parte, deoarece despre el se poate scrie, se pot spune multe.

Din câte știu lucrați acum la o antologie a poeziei românești destinată cititorilor francezi. Ați avut timp deja să vă faceți unele simpatii, să constatați unele dificultăți de traducere?

E vorba de o antologie care pornește de la folclor și ajunge până la Labis și Ana Blandiana. În ce privește simpatia...

Exact. Așadar, nu e totul să faci o traducere minuțioasă de o fidelitate novică, ci să faci din poezia pe care vrei să o traduci...

A propos de poezie, ce credeți despre starea ei prezentă și ce părere aveți despre poziția criticii literare față de aceasta?

Pe de o parte asistăm la devotarea unei poezii experimentale răspândite în reviste literare. Aceasta se prezintă, se oferă greu criticii literare...

Tot în legătură cu poezia și literatura în general. Am urmărit în toamna trecută aniversarea suprarrealismului în Franța și polemicile care s-au iscat...

Suprarrealismul își prelungește existența în moravuri, el a devenit natură nu ca mișcare, ci ca suită de imagini, ca proces de imagini, mai mult — ce e drept — în pictură decât în literatură...

Există, după părerea dumneavoastră, poezie sau poezii neincadrabile unor curente? Găsiți că încadrarea este esențială sau nu?

Fără îndoială că există și poezie și poezii de acest fel. Poezia este ceva global și liber iar marelui poet scapă definițiile. Argezi este un rațional și un irațional, un căutător și un social, un folcloric și un intelectual...

Așadar, se poate totuși concluda ceva în legătură cu poezia contemporană franceză, cu aceea contemporană în genere?

E foarte dificil. Iată o întrebare la care 50 de poezii și critici ar putea da 50 de răspunsuri diferite. Și totuși... În re-prozarea poeziei de azi prea mult intelectualism, prea mult limbaj de laborator...

Fără a vrea să vă invit la ierarhii didactice, aveți totuși unele preferințe?

Da, cu o adăugire. Nu putem împiedica scriitorii proști să se vîndă mult în presă. Critica trebuie, după părerea mea, să fie severă, să intervină, fiindcă, asemenea filmelor de super-producție, apar astăzi și creații literare slabe...

Discuția atât de instructivă, cordială, cu Alain Bosquet s-a aprit asupra dorinței acestuia de a cunoaște mai bine literatura română, de a ne vizita țara într-un viitor cât mai apropiat.

CONSTANTIN CRIȘAN

ARTA IMPOTRIVA FASCISMULUI — PE MARGINEA UNEI EXPOZIȚII EUROPENE —

Evenimentul artistic italian cel mai important al anului a fost fără îndoială marea expoziție intitulată „Artă și rezistență în Europa”, organizată la Bologna și Torino și închisă de curînd...

După cum se vede a fost vorba de un efort de organizare important, care a adunat cinci sute de opere ale unui număr de două sute de artiști. Dificultatea cea mai mare a expoziției n-a mai stăut în bogăția „materialului” adunat și selecționat, ci în înșușii scopul ei...

La tablourile, în sculpturile și în desenele expuse la Bologna și la Torino momentele esențiale ale martirajului european au fost reprezentate în modul cel mai eficace: de la motivela celei mai simptomatice ale militarismului naționalist la instaurarea diktaturii...

Articol scris pentru „Gazeta literară” de MARIO DE MICHELI

Insulele pe care nazismul și fascismul le-au făcut naturii celei mai intime a omului contemporan.

Din multe puncte de vedere, săliile reterrate Germaniei au fost cele mai semnificative. Artiștii germani sînt în adevăr printre aceia care n-au așteptat victoria lui Hitler pentru a denunța cauzele care au favorizat nașterea și consolidarea nazismului...

Dar alți artiști, înainturii și în afara Reichului, au dat o formă clară acuzațiilor lor: artiști ca Hans Grundig, ca Max Beckman, ca Hofer...

Din tot acest bogat peisaj al opoziției artistice germane la nazism, expoziția a pus în evidență o serie de exemple de înaltă valoare artistică și figurativă. De un succes deosebit s-a bucurat pictura lui Dix...

Alături de cele germane, fără îndoială că săliile italiene au prezentat un tablou organic al unei opoziții largi și adevărate. Faptul se datorează poate numărului mare al acestor opere. Impresia generală este aceea că artiștii italieni au respins fascismul printr-o atitudine profundă realizată prin amestecul de tăcere și lipsă de libertate...

Nu e posibil să facem o examinare nici măcar sintetică a operelor expuse. Ceea ce se poate spune este că nivelul artistic al expoziției a fost foarte ridicat. A doua generație a secolului în Italia, vădită în exponenții ei cei mai siguri, a fost o generație antifascistă...

Deosebit de importantă a fost și participarea engleză, cu desene și acuarele din adăposturile anti-aeriene și ruinele Londrei, de Moore și Sutherland. Interesantă și bogată a fost participarea cehoslovacă, prin grupul pictorial suprarrealist și operele lui Filla, Janoušek, Šima, Kačík și Broz...

Un cuvînt aparte merită Uniunea Sovietică. Operele nu erau multe, cea mai mare parte erau despre subiecte de dreptul manifeste. De un interes extrem au fost în acest domeniu artiștii sovietici ale poeziei Maiakovski și ale celor trei Kukurlniki. Pe planul picturii s-a bucurat de cel mai mare succes tabloul lui Deineka „Apărarea Petrogradului”...

Expoziția n-a fost una cu toate călăile. Fiecare s-a simțit prea mult cuprins de aceste imagini, pentru a păstra în fața lor o simplă atitudine estetică. Pe de altă parte nici nu a fost vorba de o expoziție indolentă, funebă. Din imaginile ei se degajă o forță, o voință și o pasiune, un clan care ridică sufletul către meditația virilă...

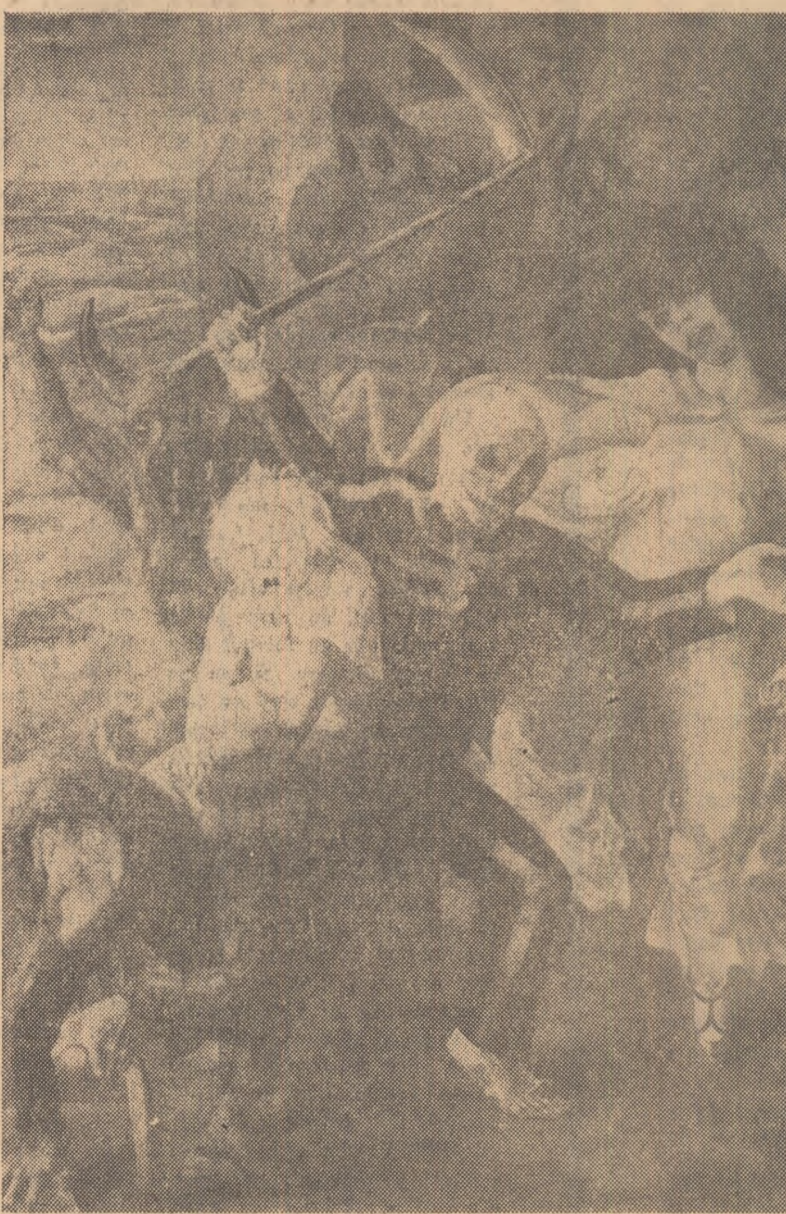
GIACOMO MANZU (Italia) Răstignirea cu general (1939-43)

BEN SHAHN (S.U.A.) Peisaj italian (1944)

ROBERTO S. MATTA (Italia) Spania (1937)

OTTO DIX (Germania) Cele șapte păcate capitale (1933)

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

„NARRADORES RUMANOS”

O ANTOLOGIE DE PROZĂ ROMÂNEASCĂ IN URUGUAY

Într-un spațiu geografic îndepărtat, în Uruguay, unde operele aduc vizitarea ale lui José Martí, Rubén Darío, Ernesto Sábato, Eduardo Mallea, José Eustasio Rivera...

La traducerea volumului în limba spaniolă și-au dat concursul un grup de cunoscuți scriitori, printre care Manuel Asturias, César Izquierdo, Enrique Fierro, Carlos Martínez Morero, Felipe Novos, Alberto Paganini, Emil Rodríguez Monegal, Juan Carlos Somma, Idea Vilariño și Ida Vitale...

Traducătorul parțial al antologiei, Mario Benedetti, semnează și prefața la volum în care face o analiză a principalelor momente ale literaturii române de la începuturi și până în zilele noastre...

Nuvelile sau fragmentele de romane din Constantin Noica, N. Filimon, Ion Greacă, I. L. Caragiale, Barbu Delavrancea, Gala Galaction, I. A. Brătescu-Voinești, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Liviu Rebreanu, Dan Bălan, Gheorghe Petrescu, N. D. Cocea, Camil Petrescu, G. Călinescu, Ion Marin Sadoveanu, Al. Sahia, Zaharia Stancu, Geo Bogza, V. Em. Galan, Marin Preda, Eugen Barbu și Titus Popovici cuprind în volumul de antologie românească editat în Uruguay s-au bucurat de aprecierea unanimă a cititorilor...

V. OLTEANU

ATLAS LIRIC POETI PERSANI CONTEMPORANI

În Persia, patria privighetorilor și rozelor de Siraz, milenara tradiție poetică susținută de genurile Firdousi, Saadi, Khayyam, Hafiz — este continuată și în epoca noastră de poezii moderni ca Bahār, Parvin, Iradj și Sebānī.

Recenta antologie iraniană, „Capodopere ale poeziei contemporane din Iran” (Teheran, 1959, ed. Amir Kabir) cuprinde în cele 683 de pagini opera poetică a 55 de poezii din ultimul deceniu.

La Paris a apărut „Antologie de la poésie persane” XI—XX-emes siècles, ed. Gallimard, 1964, culegere făcută după „Antologie poeziei persane” în original, trei volume de UNESCO, 1960—1961 — ambele apărute sub îngrijirea profesorului Z. Săfă, de la Facultatea de Litere din Teheran, cuprinzînd 100 de poezii care au cîntat Iranul de-a lungul a o mie de ani. Dăm mai jos două traduceri din poezii persane contemporane.

G.D.

IRADJ Dragostea de mamă

O dată, o preafrumoasă fată zicea băiatului pe care-l îndrăgea: „Oh! Măică-ta meruți imi cată picină pentru-a se certa. Din pragul casei, de pe vatră, m-aiungi așa cum prăștia — o piatră. Cîț țiu-truă bătrîna cu priviri urzuse — în fiere s-o prefăce mîerșă noastră, de pe buze, lăbîșule, de vrei să țiu a te, degrabă și fără tremur, doborăv-această babă, despăc-i coastele c-un fulger și imina din pieptu-n-gust-l smulge și adu-mi-o-n dată în singe să se zbată!...”

ȘEIBANI Sărutul

„Sînt zahăr — imi spuse un sărut cu buzele lui dulci — și nu, cum ai crezut, din muși de struguri că-s născut!...” „Cum — i-am răspuns — dacă ești zahăr, care, de ce, dorindu-te, imi dai ațta tulburare...” „E pentru că — șopti sărutul — prea lacom m-ai dorit, și pentru că se tulbură îndrăgostii care mă caută, și mă cer necontenit!”

In românește de GEORGE DAN

GAZETA LITERARA

COMITETUL DE REDACȚIE: Tiberiu Utan (redactor șef); Teodor Balș; Ov. S. Crohmalnicanu (redactor șef adjuncți); S. Damian; Ion Lăncrănjan (redactor șef adjuncți); Eugen Simion; Haralamb Zăncă (secretar general de redacție).

Prezentarea grafiel: Rada Georgescu